

△

„Když růže zdobí samu sebe, zdobí také sad“ — myslím, že jen na ozdobu celé Prahy posazují si naši posluhové ty své krásné červené čepice! Různost jako na keři v přírodě, jeden má čepici do špičata, druhý do kulata, třetí do placata — přec jen samá růže!

Takto ovšem nemají mnoho dekorativního na sobě. Šat prostý, často hůř než prostý. Tvář ustaraná. Noha těžká a ruka — o té by se mohlo také s Goethem říci, že „v neděli tě nejlíp pohladí“. Ovšem kdybys o to „pohlazení“ stál a takhle například v hospodě se jí stal nepřijemný. „Všechny mastě Arábie nemohou tuto malou ručku učinit libě vonnou,“ jakož pan Shakespeare do Macbetha napsal. Také není ani jejím účelem, aby byla libě vonna.

Tamhle stojí jeden exemplář číslovaný opřen o kandelábr — „every inch a king“, chci říci: každý coul posluhal Červená čapka na hlavě křičí přes celé Příkopy a přes celé Svatováclavské náměstí: „Já sloužím!“ Ústa cumlají dýmku, ruce vězí pohodlně v kapse, celá postava zdá se být ke kandelábru přilita, takže sobě jisté kandelábry pražské nedovedu ani pomyslit bez přilípnutého na ně posluhy. Ale nemysli si, že je to muž snad pohodlný! Jeho heslo je heslo Lutherovo: „Rast' ich, so rost' ich“, a on věru nestojí o to, aby narostl na něm mech. Vypadá, jako by sobě ničeho nevšímal, ale potřebuješ-li posla nebo pomocníka nebo nosiče a blížíš se kandelábrovému skupení, na čtyřicet kroků už vítají tě tázavé oči, posluha se od kandelábru ulomí, poskočí si, dýmka zmizí v hluboké kapse, čepice je v hrsti —: „Víte, kde je —?“ — „Prosím, vím!“ — „Tam bydlí v čísle —.“ — „Pan L., ano, ráčil jste mne už vloni tam jednou poslat.“ Jsi upokojen a pyšen, člověku ta něžná pozornost zalichotí, člověk se cítí.

Kdo má pozorovatelský talent, pozoruje mezi pražskými posluhy přec jen dva různé druhy. Jedni mají na lesknoucí se mosazné čelence nápis „Express“, druzí rovnoprávně „Posluha — Dienstmann“. Prvější jsou z ústavu soukromého podnikatele Rosenzweiga (tedy skutečně „růže“), tito pak jsou členové spolku Přemysl. Dohromady je jich as půltřetího sta, mají svá určitá, různá stanoviště a na nádražích je jich stále po desíti z každého tábora, a dnes smějí se po přihrčení vlaku do popředí postavit ti a zejtra zas oni. Nevím určitě, kterého roku byli v Praze zavedeni, myslím, že roku 1860, ale během těch let vydobyli si pověst dobrou, jsou skromní, spolehliví a velmi zřídka slyší se o nějaké výtržnosti. Ano, jeden z nich došel již i poetické oslavy, a to lyrou samého Františka Haisze! Jmenoval se Václav Hora, byl voják, myslivec, a roku 1866 se vyznamenal. Jednalo se o podpálení mostu u Podola. Hora se vrhl za noci do Jizery a vykonal čin ten. Když most se vzňal, stříleli Prusové po smělém plavci, tento však přece dosáhl zas břehu a zde upadl v mdlobu.

*Na kopce sena si odpočíval,
děsně pohlížel na vše strany,
bloudil cestou, až prapor svůj shledal,
byl pak vojin čtvrté setniny.*

U Jičína byl raněn, padl do zajetí a zemřel v saské nemocnici. Jeho rodiče přivezli mrtvolu do Prahy, v Bubnech byl slavný pohřeb a „pražští posluhové deset světél okolo rakve jeho nesli“. Načež pak ho dal náš František Haisz do překrásných veršů a „vydal je na žádost pražských posluhů a jeho otce na světlo“.

Jsou posluhové, kteří slouží svému pánu — královské Praze — již úctyhodnou řadu let. Mám tu čest znát jistého, jenž slouží již od roku 1862, — „když byla ta velká voda“, jak říká. Po celou tu dobu krásí totéž nároží nebo hned vedle stojící kandelábr. Takový „starý“ posluha má již pevnou půdu pod sebou. Jeho tvář je známa, důvěra k němu je všeobecná, on má svůj kruh v obecenstvu, „své

pány". Mladým je hůř, ba často zle. To je tak: Co posluha vydělá, je jeho. Jenže musí do spolkové kasy nebo svému podnikateli odvést týdně něco přes zlatku. Za to má své číslo, jednou za dvě leta novou čepici, po jednom páru letních a zimních spodků, modrou lehkou blůzu a příruční pořádný vozík. Zpočátku musí složit kauci tří zlatek. Zlatka týdně není mnoho, ale když se má ještě k ostatnímu životu přivydělat, může jí být někdy přece bolestně dost. Zvlášť když se pomyslí, že za krátkou posílku je taxa jen šesták. Mladý posluha nemá ještě osobní přízně, nevydělá ničeho, nemá pak té zlatky, strhne se mu z kauce — jednu, dvakrát — pak „se mu vezme číslo“. A sotvaže vypučel v ozdobnou růži, už ho zvadlého zas rozfoukly větry.

Nejlepší dobou pro posluhu je stěhování a on se zlobí zcela upřímně, že lidé stěhují se jen čtyrykrát za rok. Takto panuje náhoda. Jen „Express“ má příjem ještě jeden: české i německé divadlo. Když bylo zapovězeno brát pro velkou komparserii na jevišti vojáky za statisty, sáhnuo k posluhům. Při zkouškách dostávají 10 krejcarů za hodinu, při provedení 25 za celý večer. Co bývalí vojáci mají „krok“ a mají „štelunk“ a jsou učeliví. Posud ještě arci ze žádného nevyvinul se Hamlet nebo salónní milovník, ale konečně je vše ještě možno. Jenže se bojím, že ne tak brzy. Pozoroval jsem často posluhy statisty a lituju, že musím říci, hříšný mamon že jim patrně jde nad vznešené umění. Hledí na děj úplně lhostejně, bez srdce, beze všeho lepšího hnutí. Je jim jedno, dělají-li hrdinného českého rytíře nebo jsou-li plátnem obalenou zadní nohou papírového slona. Oni s krutou lhostejností potlačují co Gesslerovi žoldněři švýcarský lid a co „Švédové v Praze“ napadají české vlastence, jako by jim do nich nebylo ale pranic. Viděl jsem je co husitské vojíny, pod jichž nohou chvěl se celý svět, — čestným, krásným tím zaměstnáním nebyli nadšeni ani dost málo! Když nebohou Aoudu v kuse Cesta kolem světa kladou na hranici, tváří se oni přitom tak, jako by někomu nesli vak na nádraží, a když v Sardouově Vlasti slavným průvodem vedou celou řadu křesťanských mučedníků k smrti, ještě jim to přejou, neboť to je akt

poslední a teď přijde inspicient s 25 krejcary. Před dvěma neb třemi roky dával jakýs Bavor v Konviktském sále „pašijové hry“. Sám „dělal“ Krista Pána a pražští posluhové dělali apoštolu. Zajisté vznešený úkol! Když ale neměl peněz, udali Krista Pána na policii.

Krásnými časy, které se as více nevrátí, byly pro ně ty nejprvnější, když byl ústav teprv do Prahy zaveden. Novost vábila, každý po posluhovi něco někam poslal. Brali je k ledačemu, i za svědky při svatbě. A nebyla to tak zlá špekulace, šli na faru, šli k oddávkám, a dostali za to všeho všudy dvě zlatky. Laciněji sobě nelze oba svědky dohromady ani pomyslit. Také za kmotry byli od nároží bráni — 50 krejcarů. Ale pražské obecenstvo je jako každé jiné: interes ochabnul. A teď přišel krach a cítí ho i posluha. Donášení vaků na nádraží je teď jejich hlavním příjmem. Člověk by myslil, že v tak velkém městě, jako je Praha, je alespoň dost lidí zamilovaných, že posílají pannám a paničkám psaníčka a posluha že má výdělek. Ptal jsem se.

Posluha si přihladil smutně vlasy a prál: „Bylo — ale už není. Mně se zdá, že ti lidé už ani nemilují!“

△ V Praze 3. března

Že prý je nás Čechů *sedm miliónů*. Vypočítal tak pan profesor Šembera, jenž před svými sedmdesátými narozeninami nejspíš přec chtěl zvědět, pro kolikže lidí po padesáte let svého neunavně činného života byl pracoval. Teď to tedy ví, ciferně to ví, jinak by toho nebyl doznal nikdy, neboť: „nás Čechů je ve světě moc — a jsme tuze moc málo v něm“. Ať dokáže cos podobného jiný národ po nás, sedět v samém středu Evropy a počítat se na *sedm miliónů* a být tak moc málo!

Nejsme posud ničím a příčinou toho bude as známý „nedostatek národního uvědomění“, o kterém se vždy v novinách čítá. Teď ovšem uvědomění snad přece přijde, jakpak by nepřišlo! Víme, jak jsme velcí, a můžem svou velikost měřit na velikosti jiných. *Sedm miliónů*. Toť je nás tedy zrovna tolik, mnoho-li je Dánů, Švédů a Norů dohromady. To jsou ale národové, z nichž každý je „něčím“ a každý „něco“ má. A to my, jakmile jsme uvědoměli, musíme mít tedy také. Mají například dohromady čtyry university s hvězdárnami, sto a pět gymnasií a reálek, dvacet jeden seminář učitelský, tři velké společnosti věd, sedm velkých muzeí, pět velkých divadel stálých a jednácte dobrých sezónních (tyto vždy také s operami) atd. Vcelku ale není tam lid tak vzdělaný, jako je náš, země je chudší, přírodní pomůcky sporejší — budem tedy až neslušně skromni, budem-li nyní mít také jen čtyry university české, sto a pět gymnasií atd. Hned to arci nebude, dejme tomu, že budem potřebovat padesát let. Ale v té době najisto už bude veškeré vychování, nižší až nejvyšší, naprosto české. V té době už český Thorwaldsen dobude nejvyšších vavřínů výtvarným svým uměním a český Oehlenschlaeger, Holberg, Ewald, Beskow, Bjoernson za-

loží nám bohaté národní drama. Český Andersen, Bergsoe, „selské novely“ našeho Bjoernsona budou překládány do všech jazyků světa, náš Oersted obohatí rozum lidský směle psaným Duchem v přírodě, náš Tegnér stvoří velké národní epos a náš Almquist a Wetterbergh, Bremerová, Knorringová, Carlénová a Schwarzová odstraní nadobro nynější nedostatek románů a budem těchto mít víc a lepší než Němci. Atd.

Ale je arci také snadno možno, že nebudem mít pořádnic. Neboť my jsme obdivuhodní safienti — jsme-li jednou zaníceni snahou nemít nic, nedovede žádná moc na světě nás jen na píď odvrátit od šlechetné té snahy. My dovedli po deset let kopat do veškerého českého umění a z české literatury nedělat si ani zbla, a dovedem toho také po padesáte let. Budou ovšem slabší jednotlivci, kteří při vzpomínce, co těch sedm miliónů duševně plodí, se budou sedmmiliónkrát stydět. Ale my, celek, budem radostně sledovat svůj vzrůst, budem počítat osm, devět, deset miliónů a mít pyšné vědomí, že jsme ve světě skoro tak důležití jako králíci, jichž maso je živné a kůže v handlu velmi hledána.

Nebylo by však přec jen dobře národní organizaci naši trochu poopravit? Zvláště teď, kdy se reorganizuje na všech stranách a ve všem všudy? Podívejme se jen, co například naše dobrá rakouská armáda prodělala během několika let reorganizac! A pořád jí nastávají nové a každý okamžik dozraje nějaký návrh zas naprosto nový. Právě teď dozrál zase jeden. Ale o tom musím začít jinak.

Tedy: Každému je známo, že vzájemné oslovení děje se mezi lidmi způsobem různým. Zvláště my *Čechové máme mnoho způsobů*. Pražským flamendrům říkáme „voni“. Lidem, s kterými zacházíme co se svými hračkami, říkáme „on“, „ona“. Lidem, kteří jsou nám trochu cizejší, jichž sobě ale vážiti dlužno, říkáme „vy“. Pak je ještě slůvko „ty“ a to patří příbuzným, přátelům, milence, pánubohu, panence Marii, všem svatým, přírodě, kráse, bratru sokolu, Tobě, „milý čtenáři“, a Tobě, „spanilomyslná čtenářko“. Každé to slůvko má dobré své místo. Nikoho nenapadne,

aby básnil „ó noci svatá, sešlete dřímotu očím mým!“ nebo aby se modlil: „Svatá Ludmilo, orodovala přec trošku za nás!“ Nejkrásnější je ovšem slůvko „ty“. Je to slůvko důvěry, dětské upřímnosti, lásky. Ale jedno je „ty“ naprosto zvláštní, které květe jen v Rakousku, takzvané „armádní ty“. „Das Armeedü“ nazývá je setník Streitenfels v polemizující brošure své. Užívají ho důstojníci stejných šarží mezi sebou, někdy i šarží dosti rozdílných. Povstalo v Itálii, přebujelo po roku 1866, má prý teď přestat. Že prý jen škodí. Na takové případy neklade spisovatel setník ovšem zvláštní váhy, že se například stalo, že jednoduchý důstojník řekl princovi v lajtnantskou uniformu oblečenému také „ty“, nebo že zatykal plukovník plukovníkovi a pozděj se ukázalo, že tentě je vlastně vysoký generál a jen náhodou v uniformu na jeho jméno připsaného pluku oblečen. Rozumně psaná brošura pana setníka uvádí vážnější důvody, a snad jsou ty důvody naprosto dobré, já to nevím. Ale — propánaboha! — copak má mladý pan lajtnant přijít o svou největší radost, svižný kadetfeldvébl o nejkrásnější, nejsmělejší své sny? Měsíce a měsíce se na to těšil, na kynoucím mu lajtnantském nebi zářily zlaté hvězdy, skvělo se zlaté portepé, ale nadevše luzně svítala stálice, krásné to důstojnické „ty“. Když poprvé oděl se v pyšné roucho lajtnantské a vyšel sobě ven, zhasnul mu doutník každý okamžik, jen proto, aby mohl zastaven být naprosto neznámý soudruh: — „Du, Kamerad!“

„Srdce, jehož svět ještě nepokazil, jehož trpkými zkušenostmi svými ještě nepobodal, tak rádo lne k cizím, měkkým srdcím!“ A nepokazeným, nepobodaným srdcem je zajisté srdce mladolajtnantské!

A to „ty“ mu bylo „čarovným zvukem vábícího slavíka, číší rozkoše“, z níž blaženě popíjel čistý a cudný jeho ret.

Ach — neutrhujte mu číš tu od prahnoucích rtů!

Vždyť — —

Ale vždyť mně do toho vlastně pranic není!

△ V Praze 31. března

Rád bych věděl, co jedí vegetariáni, když jsou „velké posty“ jako tento týden. Totiž jsou-li ti vegetariáni praví křesťané a ukládají sobě dle předpisů církve tedy újmu v obvyklém svém jídle. Nejspíš že se vzdají nábožně vši kapusty, trhaných krupek, nastrouhané mrkve a jiných k bujnosti svádějících pochoutek a sáhnou k vepřové a srnčí kýtě, nadívanému jehněčímu a masnému brunšvickému cervelátu. Měl jsem pro minulý týden věru už tisíc chutí stát se ze stanoviska toho rozhodným vegetariánem. Z pouhé spořivosti totiž.

Nu ano, copak má našinec masožravec jíst, když nastane náhle velký půst a naprosté vzdání se „obvyklých“ jídel? Přec ne žitnou a ovesnou kaši jako nejstarší Římané! Nebo ovesnou kaši, planá jabka a kyselé mléko, jakož Tacitus o starých Němcích ku věčné jich hanbě zaznamenal. Nebo krajtlovou polívku, nemastný špenát a nemastné nudle a pít k tomu odvar z ajbiše jako naše babičky. Pokročil jsem ve vzdělanosti a bylo by hanba, kdybych to nejevil ve všem. Dobrá, sestavme si tedy vzdělaný oběd postní.

Řekněm tedy dvě polívky, slušnost žádá dvě. První hlemejzdí — hlemejzdí je tuze dobrá, kdo jí ještě nejedl, doporučuju mu ji. Druhá želví — želva je po své smrti rovněž užitečné, jak poetické zvíře; už bůh Apollo klepnul želvu prstem pochvalně na hlavičku a řek: „Po své smrti budeš zpívat!“ Třetí slušná polívka postní je z cukrové vody, mlíka a pomněnek, ale naše kuchařky ji neumějí ještě vařit.

Pak tedy tucet ústřic a na ty tucet nadívaných mušlí.

Dále: dvě nebo tři sluky s mladounkým, na zcela čerstvém oleji smaženým chřestem.

Pstruha spařeného s omáčkou à la Kašpar Hauser.

Sfolii smaženou item na čerstvém oleji, se salátem z mladých puppat datlové palmy.

Omletu ze dvou pštrosích vajec nebo z šesti krokodýlních.

Co dezert čerstvé broskve — lze dostati teď z manilských ostrovů — namáčené v starém malaga.

K tomu, to se rozumí, trochu slušného vína. Na počátek, kvůli vzbuzení chutě, půl lahvičky dobrého rýnského, takhle Raumentaler Berg 1868. Pak bílé Orvietto. Nato červené Château grillé, ale staré. Ku konci kanárský sekt z Tenerify. A šáleček turecké černé kávy.

Ale za pětatřicet krejcarů člověk oběd ten v pražském hostinci nedostane, a víc než pětatřicet krejcarů nemůže si na oběd v nynějších časech věnovat ani barón! Je zrovna bolestným posměchem, když nás církev vyzve: „Tento týden se posttel!“ Milá, drahá církev, copak se nepostíme po celý rok?

Snášejme svou bídu trpělivě. S onou vzornou trpělivostí, jakou jsem pozoroval včera v dominikánském kostele na krucifixu. Ležel vedle božího hrobu — černé dřevo, na něm postava vskutku umučená, celá skoro obnažená. Celé houfy umouněných bab přicházely, klekaly a líbaly krucifix — a krucifix snášel to klidně. Krásný, obdivuhodný příklad — já bych toho nedoved.

Hrabme si kořínky, odívejme se v nevydělané kůže a stavme si domy z papíru, jak v Americe již činí. Ale dobře, že ty slavnostní dny pašijové jsou už pryč, že jsme najisto vpluli už v novou dobu roční. Ať se příroda kroutí, jak chce, jakmile přijdou velkonoce, musí být jaro zde — v Rakousku je už to tak zavedeno. Vojsko odloží pláště, v úřadech se nesmí topit — kdyby se někdo opovážil zatřepetat se zimou, může mu to škodit v kariéře.

Mohl by nastalého lepšího počasí použít snad také nějaký český Schliemann, aby trochu kopal po českých vlastech. Je toho po Čechách pro — kopání v každém ohledu dost. A pro kopání v tom jistém ohledu našel by český Schliemann v starých písemních památkách dosti pokynů cenných. Například v Kralodvorském rukopise hned na počátku: „sě v črn les tamo, kam sě vладыky sněchu“, dále

„z črna lesa vystupuje skála“, „ach vy lesi, tmaví lesi, lesi milejší“ a podobná zcela určitá data. Myslím si zcela dobře, co by as obsahoval první list toho českého Schliemanna.

Po dlouhém a klopotném hledání poštětilo se mně konečně... U přítomnosti c. kr. notáře a vůkolního kněžstva odevřeli jsme kobku, do níž po věky skládali předkové nejdražší poklady své... A našli jsme věci ceny nesmírné, z nichž prozatím uvádím zejména jen:

a) *Pruty Svatoplukovy*. Přechastými zkouškami, „je-li to pravda“, jsou rozdrobeny na tak drobné kousky, že by si jimi kluci pomocí plumzoku mohli hrát „na krále“. (Pošlu nějakou částku českým redakcím na ukázkou.)

b) *Korunu svatováclavskou*. Vypadá zcela jinak, než jak posud byla vždy kreslena; je velice podobna koruně trnité.

c) *Žižkův meč*. Zůstal na místě. Dle notariálního dosvědčení nemohli jim veškeří přítomní Čechové dohromady ani pohnout.

d) *Popelníčku s popelem Husovým*. Je nějak divný, upřímně řečeno. Dle notariálního dosvědčení kroutili nad ním přítomní čeští kněží hlavou a nemohli ho pochopit.

e) *Dvě desky pravdodátne*, patrně z Libušina soudu. Velmi otřelé.

f) *Pytel staročeské poctivosti*. Zůstal na místě. Rozpadá se, jakmile přijde na vzduch.

g) *Bedničky s nápisem: Česká práva*. Když jsme je odevřeli, našli jsme je prázdné. Patrně tu v kobce musily být cizí ruce už před námi.

h) *Komenskéhoho Labyrint světa a ráj srdce*. První polovice úplně zachována, ráj srdce ulomen.

Atd. — *Václav Šlimůnek* nebo tak nějak. —

Copak nám as to nové jaro vskutku přinese!? — Nový ruch politický? — Leda nadávky! — Nový ruch v literatuře a umění? — Grácie přišly kdysi také k nám do Čech, je pravda, jenže se tu bohužel nadobro počestily. Usnuly totiž. A měrný chrapot třepetá se vzduchem.

*Vám, kteříž dbáte naší potřeby
a k pohodlí též pomáháte nám,
bůh žehnej vám, bůh žehnej vám!*

I

Totíž aby jako pánbůh požehnal krejčím a ševcům. Napřed krejčím, poněvadž mají Slamník už dnes, a pak teprv ševcům, kteří mohou počkat do zítřka. Dobrý ten krejčí, který už od čtyř neděl proročným inzertem hlásá v pražských časopisech: „Vždyť jaro přece přijít musí!“, může si dnes hrdě vestu rozepnout, zaklepat na prsa a hlavou hodit: „No — neřekl jsem to?“ — Ano, Slamník je zde! Směšné hádky, jakéhože původu historického je Slamník a Fidlovačka. Jsou to jednoduše radovánky, jaro je zde, lidstvo potřebuje nové obuvi, nového roucha, lidstvo chtíc nechtíc musí otevřít tobolku, a proto jubilují naši milí ševci a naši drazí, ach až příliš drazí krejčí.

Slamník a Fidlovačka jsou slavnosti základně od sebe rozdílné. Stromovka je místem aristokratickým, nuselské údolí místem demokratickým, a tak se různí také obě na těch místech odbývané slavnosti. Bývaly obě demokratickými. Nechtě táhli v úterý krejčí za slamníkem nebo ve středu ševci za fidlovačkou na bidle pověšenou, vždy táhlo „řemeslo“, a rozdíl byl tak malý, že také ševcům říkalo se druhdy také „krejčí“ (kráječi, rozuměj kůže). Dnes je při slavnostech součinná celá Praha, do Nuslí jedou nižší a střední třídy v omnibusech, do Stromovky střední a vyšší třídy v ekypážích. Ale krejčí by nepotřebovali pomoci tříd ostatních, jeť jich v Praze již o sobě dost. Čítáme tu *samo-
statných* krejčí 1260, což, má-li pravdu německá věda, která určuje váhu každého krejčího na 7 liber, dělá dohromady 78 centů a 20 liber — pardon, malá mýlka, kouřimské pořekadlo tvrdí, že „český váží o lot víc“.

Už by nebylo takové čistě krejčovské podívání, kdyby táhlo všech dvanáct set pohromadě. Čistě krejčovských postav ubývá. Štj trochu kupředu nahnutá a nehybná, hřbet nehybný, nožky slabounké, ale hybné, levice klidná, pravice v stálém šermu, obličej sangvinicky živý, lehýnký kabátek, jehož šůsky se nejraděj drží feš kupředu pod ramenem, — ten ráz vymírá. Dřív byly jen dva druhy krejčí, jedni šili jen nové, druzí směli konat jen správký; dnes je druhů mnoho a zevnějšek se dle toho zrůznil. Jeden je „předsedou“ velkého závodu a vypadá jako sládek, druhý má bohatě zásobený krám a zevnějšek jeho je kupecký, třetí šije jen uniformy důstojnické a úřednické, a když jde po ulici, vypadá jako na liniál navlečený setník v penzi. Také původní povaha utrpěla tím závažné rány. Před vynálezem šicího stroje nepůsobilo krejčování pražádného hluku, krejčí se mohli při práci rozpovídat, hádat — krejčí byl člověk zábavný, hovorný, svěží, rád mluvil do všeho, obíral se i veřejnými záležitostmi a při hospodských hádkách křičel nejvíc. Velké dítě, hned v zlosti, hned zas udobřené. Pro svou čilost býval u ženských velmi oblíben — české děvče, kterému „dávali zahradníka“, prozpěvuje si zcela upřímně: „A já radši krejčího, to je něco lepšího!“ Jenže už nejlehčí vánek krejčíka od děvčete odfouk, motýl byl mžikem u jiné růže — hanebnou pověst měli krejčí co do věrnosti! Vždyť byl leydenský krejčí a reformátor Jan Bockelson první, který mezi křesťany zavedl harémy, — sám měl v harému svém šedesáte kusů! Ale vzdor všeobecně známé náchylnosti k nevěře dovedl hbitý jazyk krejčího přec vždy zas všechno „omluvit“ a mámil ženskou ctnost podnikavě dál.

Jak je tomu se ženskými dnešního dne, nevím zcela určitě. Ale to vím, že výše zmíněná chuť k hádkám a k mísení se do politiky je podnes u krejčí velmi výdatná, často i velmi úrodná, — vzpomeňme si jen na krejčího Lincolna, jenž se stal předsedou americké republiky, nebo na německého komunistu krejčího Weitlinga! Inklinace českých krejčí k politice od roku 1848 neochabla ani dost málo a památného roku toho byli krejčí vskutku největšími na-

dšenci. Houfně šli s průvodem tenkrát k hraběti Stadionu, a když nepřehledný zástup nadšeně zvolal: „Chcem svobodul!“, zařval v popředí stojící krejčík srdnatě: „A macher-lohn!“

Tenór nynější krejčoviny je zcela jiný, než býval. Dříve mistrovství těžce, často jen přiřazením k vdově nebo dceři dědičně nabývané — dnes volnost úplná. Dříve čekání na vůli zákazníkova — dnes bohaté krámy, v nichž najde kupec vše, bez dlouhé zakázky. Jaké to byly dříve doby divné! Člověk si koupil sám u soukeníka sukno a donesl si je k postřihači. Pak si člověk zavolal krejčího do domu a člověk, žena, služka a pět dětí koukalo se panu mistrovi na prsty, aby neodnesl ani kus šlaku na bačkory. Neboť krejčí měl tenkrát kormoutlivě špatnou pověst. Český krejčí sdílel svízel s českým mlynářem, jemuž mleči se také koukali za rukáv. Byloť až příliš známo, že krejčí rád pětinuku sukna odstříhne a že si z odstříhnutého dělá obyčejně kalhoty a vestu, nikdy ale svědomí. A byli krejčí, kteří si dovoľovali až mnoho. Pražský mistr Eberhand přímo proslul. Kdysi přišel zákazník a ptal se, mnoho-li by měl si přinést sukna na plášť. Eberhand řekl tolik a tolik. „Ale vždyť tamhle krejčí N. řekl o celé tři lokte míň!“ — „Jo — já mám odrostlejší děti!“ A anekdota dostala se až do vídeňských časopisů a po Praze se vypravovalo, že se i kníže Metternich smál.

Dnes už vyváz krejčí z pomluvy i z posměchu. Dnes už nenapadne ani ševcovskému učedníku, aby na krejčího, který nese nové šaty přes ruku, vesele si zamečel. Nikdo netvrdí, že krejčí tančí na špičce jehly, že pije z náprstku a nosí cihličku v kapse. Už vyšly i poloposměšné deklamace z módy, jako ta, která začínala:

*Ehret die Schneider, sie nähren und schaffen
himmlische Kleider für irdische Laffen.*

Dnes je krejčí všeobecně vážen a říká se mu „kníže módy“, „tvůrce mužského štěstí“, „tajný rada krasochuti“. Dnes je krejčí už celým umělcem a slavným jako Canova, Thor-

waldsen a Michelangelo. Přijímá své zákazníky v elegantním salónu, baví je duchaplně, mezitímco „první pomocník“ míru béře, nalije jim nejlepšího šampaňského, dá nejdražších doutníků — a jakoby nic vpije se zrak jeho v přednosti a vady návštěvovatelova těla a výsledek je „jak by ulil“.

Jenže já mám malér. Nenašel jsem posud ani jediného toho krejčího s doutníky a šampaňským.

II

Švec má do sebe cosi monumentálního. Snad už si to myslil mnohý o něm, jenže nenalezl pravého slova. Kdyby táhlo všech dvanácte set pražských ševců na Fidlovačku pohromadě — ano, to by byl dojem! Švec sobě zachoval skoro úplně dávný svůj typ — dvanáct set starobyle ševcovských typů!

Zevnější parády bychom tu ovšem na jedné hromadě mnoho neviděli, švec, jehož mysl je obrácena k věcem opravdovějším, parády nedbá. Při své práci je oděn jen košilí, podvlčkačkami a zástěrou, v tomtéž vzorně jednoduchém rouše staví se za večera s dýmkou v ústech před dům, a když musí kvůli vycházce přece obléci kabát a spodky, je obé skromné a zastaralé. A zcela nahoře na temeni sem tam přejíždí pak klobouk, zvláště schmoulaný a se střechem vždy do výše otočenou. Ale mravní dojem by byl velký. Švecova tvář má charakter svůj: přemýšlení, hluboká náruživost vryla v ni své runy, dumavá melancholie obestírá ji jako závoj.

Podávám anatomicko-fyziologický obraz ševce, jak mně jej napsal jistý sociální fotograf: „Švec sedá obyčejně s tělem kupředu nahnutým a opírá kopyto pevně o dolejší část prsní. Tím se prsní kost omačkává, ačkoli hořejší část hrudi následkem stálého roztahování rukou při šití se rozšiřuje. Tímto šitím vyvinují se také ramena a lopatky u veliké míře a vyhraní se do mohutných pravých úhlů. Při chůzi je ševcův hřbet neohebný jako krejčího, ale ruce pohybují se v chůzi obě hbitě, neohýbajíce loktů. Na dlani

vyvinují se zvláštní mozole, jež někdy bývají tak tvrdy a velky, že švec nemůže dlaň zavřít. Ševci, kteří se více přikrajováním kůže zanášejí, mají hladký a široký palec.“ —

Švec „tvoří“ základ lidské společnosti, a tvář jeho praví, že on je sobě toho plně vědom. Melancholická mysl jeho kloní se ale nejvíc k dumání o věcech náboženských. Anglický švec Jiří Fox založil náboženskou sektu kvakerskou, při jejíž pobožných schůzích smí rozkládat a kázat člen každý. Německý švec Jakub Boehme byl jeden z nejslavnějších duchovců. A náš český švec, náruživě pilný čtenář české historie, miluje z ní nejvíce dobu reformace. Dlouhé vlasy a plná brada jsou jeho zálibou, a mnohý vypadá jako Komenský nebo biskup Augusta. Český švec je vlastenec od kosti a nebylo zajisté pouhou náhodou, že píseň „Kde domov můj“ z Tylovy Fidlovačky stala se naší hymnou národní. Věru že památce Karla IV., „otce vlasti“, nemohla se stát lepší a případnější pocta, než že bývalá ulice Ševcovská (od Zlaté štiky až k paláci Clamovu) nazvána ulicí Karlovou.

Přetvarná síla přírody je zázračna. Když vidíme krásného motýla a vedle jeho ponravu, ošklivého červa, zůstává nám rozum stát. A když vidíme dokonalého ševce a vedle jeho ponravu, chundelatého ševcovského učedníka, zůstane nám rovněž rozum stát. Taková vyzrálost z takového červa! Ševcovský učedník je nejšpinavější ze všech, nejrozpustilejší ze všech, hvízdá nejpronikavěji, dělá po jedné noze skoky nejodvážnější. Jen dobré, měkké srdce má ševcovský učedník. Sedí u oběda před talířem, na němž je drobounký kousíček masa, a pláče. „Copak bečíš, Francku, stýská se ti zas po matce?“ — „I ne, ale pláču nad tím volem, že musil ztratit svůj život pro tak malý ždíbek masa.“ — A to dobré, měkké srdce podrží, když i dorostl, a každý švec jí za kovářů tré.

Na ševce je příhan a přezdívek víc než na krejčího. Má-li krejčí jen jehlu, náprstek a cihličku pro posměch, má švec šídlo, knejp, dratev, kopyto, potěh, škopíček. Ale filosofická jeho duše nedbá podobných malicherností, a když švec potká ševce, houkne si sám na něho: „Hade!“ Zato

když se jeho zlost jednou rozvlní, je pravá bouř — jediná Fidlovačka neuplyne bez rvačky krvavé. Striky jsou vynálezem čistě ševcovským, historie nám z dřívějších věků vypravuje o nesčetném počtu revolt řemeslnických — dvě třetiny z nich spáchali tovaryši ševcovští.

Jako každá náruživost u ševce zasáhne hloub, takž také láska. Beže ji doopravdy za svobodna, a je-li ženat, stane se své manželce sotva tři- neb čtyřikrát nevěren. Výminkou jsou prý někdy ženšti ševci, ale to by se vysvětlilo svůdným jich zaměstnáním. Švec je své manželce paní naprosto oddán, a vidíme-li někde na posměšném obraze scénu, jak žena svého muže bije, je to jistě švec. V Kremži byl zvláštní spolek podpantofelníků čili „šiemandlů“ a na jeho diplomech čtem paragraf čtvrtý: „Každý člen bratrstva je povinen cítiti denně šaty své ženy. Když paní odchází, nesmí se jí nikdy ptát, kam jde. Kdykoli ale paní nějakou milou návštěvu má nebo s někým tajně porozprávěti hodlá, má muž na pouhé pokynutí vzdálit se okamžitě a neobjevit dřív, dokud se příjemný společník neporoučel.“

Jako krejčí také švec zdokonalil zaměstnání své. Obuvnictví titěrně ozdobné přestalo, nastalo obuvnictví zdravotní a umělecké. Švec musí znát jako medik anatomii lidské nohy, musí nepravdělnostem vyhovovat jako nejjobratnější chirurg a musí mít přitom zručnost umělce výtvarného. Věda na něho doráží a věda je mořem a moře je nevyčerpatelné. Brzy ale nastane už hádka, je-li ševcovství vědou nebo uměním. A do učení se budou brát jen lidé talentovaní, opatření vědeckou průpravou.

Jen jednu chybičku má švec. Náruživě rád slaví modrý pondělek. Daleká většina zmíněných revolt vyšla pro modrý pondělek, i naše Fidlovačka vzala prý původ z ní. Národní píseň naše se sice pro modrý pondělek na ševce hněvá a hřmí:

Proč nás pánbůh tresce?

Pro ty kleté ševce:

že v neděli šijou

a v pondělí pijou,

proto pršet nechce —

ale my chladně rozmyslní nemůžem pro jedinou chybičku spustit hned takový rámus. Smíme od ševce žádat dokonalost všeobecnou?

Kdyby lilie zpívala také ještě jako slavík, nebylo by to slastí na světě ani lze vydržet.

NÁRODNÍ LISTY 3. a 4. dubna 1877

△ V Praze 14. dubna

Pomozme si! Kdyby se člověk opíral rukama nohama, politika ho zatáhne do víru svého a člověk tone. Říkají, že je politika věc naprosto nezdravá, píseň politická píseň ošklivá, rozprava politická rozprava hnusná, — ať říkají a kážou hluchým uším! Jaro svými poupaty, skřivánky, teplým vzduchem a „sladkobolnou mukou“ zcela zbytečně se letos blamuje, ani nejmizernější básniček nesáhne letos k pomněnkám a růžím a bublavým potůčkům, a „ruceprudce“, „kozáci-jonáci“ jsou teď jedinými rýmy, které mu napadají. Rovněž se blamuje život obyčejný, nikdo se nestará o vyskakující burzovní kursy a obilí do cen rostoucí, nejkrásnější „vražda a samovražda“ chutná teď čtenáři jako fádni panádl, a když dnes český občan ráno z postele vstává, je první otázka: „Vyšel už carův manifest?“ Bátuška car ani neví, jakou by nám způsobil radost, kdyby nám ten svůj manifestek chtěl takhle několik dní napřed do Čech poslat. Na naši mlčelivost by se mohl spolehnout. My bychom si manifestek pěkně opsali, rozšířili bychom jej mezi sebou zcela tajně asi v pěti miliónech opisů, zaslali jej jen tak asi v dvaceti miliónech exemplářů mezi ostatní Slovanstvo, a takto — svatojanský jazyk! Na nějakou řádnou diškreci by nám také nepřišlo — české redakce honorují řádku dvěma krejcarey a výš. Nenalehám na bátušku, každý spisovatel může plod svého ducha dát, kam chce, ale bylo by to hezké.

Když všichni lidé zanášejí se s politikou, může někdo nevinnému fejetonistovi zazlít, že právě on nedovede se z politiky vymanit? Kdožpak by *chtěl* se nyní vymanit! Snad není Slovana, který by necítil až do nejjemnějšího nervu, že nebylo v světové historii ještě děje, který by byl tak velkolepý, tak pro Slovanstvo důležitý jako děj nyní

připravovaný. Válka, velká, strašná začne v několika hodinách a my hledíme bez děsu jí vstříc, ano se zájmem takměř příjemně rozechvělým. Když začla válka mezi Pruskem a Francouzskem, filosofovali jsme, naříkali na zaslepenost lidstva, které se pořád ještě nemůže povznést nad občasné prolévání krve a založit si věčný mír; když teď kyne válka Ruska s Tureckem, vidí se nám pojednou občasné to prolévání krve býti věcí naprosto nutnou — „válka je mezi národy právě tak přirozena jako v přírodě a jako v srdci člověka“. Pojednou je nám válka „sílicí lázní železitou“, kterou jedině lidstvo může se uzdravit. A máme dnes právě tak pravdu, jako jsme měli tenkrát. *Motivy* jsou dnes jiné. Otrocká bída jižních Slovanů nesmí déle potrvat, sami sobě nemohou pomoci a nastává hromové vtělení Geiblových krásných slov:

*Und wenn die Not nicht Eisen bricht,
das Eisen bricht die Not.*

A až padnou první rány, ozvěna jich zalehne až do našich hor a naslouchat budem s dechem zatajeným. Nebylo války, jejíž snad různé příhody by nám mohly být rovně zajímavý. Budem padat s každým tam padajícím a s každým tam krvácejícím budem krvácet s sebou.

Ale ten řecký kalendář, o dvanáct dnů proti našemu se opozdující! Bude to motanice! Kdyby zejtra, dne 15. dubna, vyšel carův po řecku datovaný manifest, budem odvírat ústa nad zabeđeností evropské diplomacie, která neví ani muk o něčem, co se stalo skoro již před čtrnácti dny. A kdyby nás zpravil pozejtří telegraf o první bitvě, budem si mnout radostí ruce, že víme o ní dřív, než Rusové vlastně ji svedli, a až budou už zrovna u Šumenu a chystat se k oblehání jeho, budem se jim smát, že chudáci si myslí, že jsou teprv někde v Rumunsku za Dunajem.

Vše ostatní nemá vůči blížící se válce pro nás interesu ale pražádného. Bismarck tedy přece neodstoupil a vídeňské listy své nejtrpčí úvodní články vyronily pro něho zcela zbytečně — kdo se ale dnes o to u nás stará! Upřímně

řečeno, Bismarck není pro nás přec tak zcela neinteresantní, jak se tváříme. Bismarck nechce připustit, aby „Německo se *germanizovalo*“, — a my jsme přec také proti každé germanizaci, že ano? A náš vlastenecký pan kardinál mluví proti národnosti, té hříšné „modle nového věku“, a zas se o to nikdo u nás nestará. Že prý chystají nesmírnou adresu českých dětí k svatému otci. Ten bude mít pěkného čtení! A zmíněná adresa prý bude mít politickou tendenci namířenou proti sjednocení Itálie. Jak chytře navlečeno! Od dorostlých by bylo cos podobného pouhou arogancí, ale dítěti je arogance vrozena, ba líbí se nám u něho — kdopak by se mohl tedy na ty drobné Vašíčky zlobit, zvlášť čtem-li, že jen ty děti budou k podpisu připuštěny, které to činí „z přesvědčení“. Jednomu místu v řeči vlasteneckého pana kardinála jsem ale neporozuměl. Tomu, kde praví, že papež je nucen nevycházet z Vatikánu, a sice proto, aby nebyl „tupen, útočně přepadán“ nebo „úctou urážen“. Jakto? Já nemám o papeži tak dětinský pojem. Připomínalo by to známou anekdotu o bolestně škytajícím Pepíčkovi. „Pepíčku, pročpak tak bolestně škytáš? Bolí tě něco?“ — „Ne.“ — „Stýská se ti po mamince?“ — „Ne.“ — „Chceš něco jíst?“ — „Ne.“ — „Tak copak chceš?“ — „Škytat chci.“ —

Ba i panu doktoru Riegrovi, jenž pronesl velké slovo, že ta pražská úmrtnost je švindl, prospěla válečná situace: nikdo už o jeho slově nemluví. Také právem. Nám živým do jeho výroku nic není, nás pan doktor svým nařknutím švindlu neurazil, týká se to jen těch mrtvých na Volšanech a ti ať si svou čest hájí sami. Také musí být každému pochopitelné, že politik nemiluje vždy pamětníků politické své činnosti a úspěchů z ní plynoucích, a že skutečně nynější generace vymírá panu doktorovi třeba tedy trochu pomalu.

Ale jedna je věc, která mne vzdor válce zajímá přec a dojmá hluboce. Jenže bolestně. Mním usnešení vysokého ministerstva, jež vyslovuje neplatnost směnek důstojníkův. Když už bylo jednou ministerstvo v tom, nemohlo jít o kousek dál a vyslovit alespoň také neplatnost směnek žurnalistů?

△ V Praze 5. května

„Starý Dunaji! Slovanská řeko!“ — Co na tobě a pro tebe již svedeno bojů zázračně hrdinných! Co do vln tvých již vylito rubínové, horké krve! Kolika zemím a kolika národům sloužíš! A přece nedoznals nikdy a nikde lásky a básník volá: „Hanba tobě! Hanba slunci, že tebe i tuto zemi zahřívá; hanba luně, že na vás svítí!“ — Starý Dunaji, řeko k smrti smutná!

Znám Dunaj skoro na každém kroku jeho a neznám řeky abych tak řekl opravdovější. Jeho proud se mně podobal opravdovému proudu lidských dějin. Dějiny lidstva vyšly z mladistvých, dětinsky bublavých potůčků, spojily pak několik říček, valí se dál, vnímajíce jednotlivé proudy národů, ponosou se již brzy veletokem spojeného, veškerého lidstva a zahynou — to víme nyní již — konečně tokem již pomalejším, rozptýleným na ramena bezmocná, bahnitá, v bezedném lůně — Černého moře. Není řeky v Evropě historicky důležitější nad Dunaj. Labe má hrdé Krkonoše za kolébku svou, bohaté země po březích svých a na jeho ústí je jeden z největších přístavů celého světa. Rýn má krásné Švýcarsko za kolébku, jeho břehy jsou řídké poetické a bohatý Holand vroubí jeho ústí. Dunaj má kolébku nepatrnou, břehy většinou smutné a jeho ústím je bahnitá poušť, nad jejímž vlajícím rákosím vznášejí se hejna jestřábů, vyplašených stády divokých bývolů a smečkami hladových vlků. Dunaj má delší proud než Labe a Rýn dohromady, protéká půl Evropy a k ústí svému snáší — kal poloviny evropské země i lidstva. Na rozích z bahna slepené Suliny čteš úřední rozkaz: „Nikdo nesmí chodit neozbrojen. Každý nechť se zde proti lotrům zbraní opatří sám.“

Teď tam dole na Dunaji, blíže konce jeho, zahučí hrom válečný, aby vyčistil vzduch a vodu a lid. A záchvěv běží

od konce až k počátku, otřásá již zeměmi a národy, otřásá národy všude, nechť již je tam Dunaj slovansko-rumunským, slovansko-maďarským, ryze slovanským nebo německým. Německá je kolébka jeho, na horách vysokých Černých lesů. Proudí se pak hornatými krajinami, kde stojí Walhalla a jiné chrámy slávy a kde bydlí lid, jenž nedávno teprv po velkých bojích dobyl sobě národní jednoty a jenž nyní naslouchá zvěstům o nových velkých bojích, kteréž se svedou za bytí národů slávských. Tam ještě je Dunaj poeticky krásný, nejkrásnější je pak, přijmuv Inn, mezi Lincem a Vídní, a připomíná měnivým hornatým obzorem, jej jako by v samá jezera oddělujícím, břehem zeleným a krásnými hrady zdobeným a hravými peřejemi i šumivými proudy krásy Rýna. Avšak Rýn měl na březích svých „půltisíciletí míru a skoro neporušeně se rozvíjejícího se pokroku“, břehy Dunaje pak byly stále stíhány nájezdy Tatarů a Maďarů, Kumánů a Turků, jejich dějiny nepřály rozvoji, jsou smutně opravdovy, často smutný je také břehů těch přírodní ráz. A právě tam, kde začíná ráz ten opravdový, začíná Dunaj být také slovanským. Krás přírodních jest tu po něm již málo, jen ještě u Břetislavi a kus za ní v nadí nás výběžky Malých Karpat, pak jsou jednotlivými body srbský Bělehrad, Železná vrata a pak je nuda.

U Břetislavi je Dunaj již jen asi 400 stop nad hladinou mořskou, a další běh je tedy líný a spád malý. Záhy vidíme tu jen ještě Bakoňské výšiny na břehu pravém, břeh levý je již donedohledna plochý, písčina, hnědá step, pusta bez stromu, bařina. Zde metá „kavas“ sekerku svou do jistého cíle a „čikoš“ lano své po divokém oři. Zde provádí klamná fata morgána své codenní reje a líčí nám města a hrady, kde je jen chudá čarda a obrovité nestvůry a obrovitý lid, kde zblízka poznáváme jen pasoucí se brav a zdivočilého jeho honce — přírodní odlesk maďarské velikosti. Zde, v dlouhých mezerách, spatřujem jednotlivé maďarské dědiny, založené do široka, vedené rovně a prosekané rovnými, širokými šňůrami, a je nám, jako by domky ty byly jen stany kočujícího lidu a „lid každé chvíle připraven stany strhnout, vsednout na kůň a vybojovat si někde novou vlast“. Ale

Maďar nehodlá strhnout stan svůj, zarazil pevně nohu do země a hodlá setrvat a růst, třeba na útraty jiných. Nynější boj slovanský roztrfásá každou čivu jeho až do zimnice, neboť každý možný úspěch Slovanstva je hřeb pro něho.

Plujem k jihu, vlevo maďarskou pláň, vpravo výběžky slovanského Krasu. A Dunaj zahýbá k jihovýchodu a vpravo tu strmí, ošplíchán Dunajem a Sávou, vznešený Bělehrad. „Darol džihad“ nazývají jej Turci — dům náboženské války. Vloni z toho domu vyšlehla znovu válka náboženská — válka národní, náboženstvím našich dnů je také národnost. Křesťan proti mohamedánu, Srb proti podmaniteli Osmanu. Známe je konec hrdinných bojů — nikde po širém světě slovanském nebijí teď srdce as tak teskně a bolestně jako zde, na tom povzneseném, skalném břehu Dunaje! — Skalnatý, zubatý, svěží zelení porostlý je dále za Bělehradem celý břeh pravý, srbský, kdežto břeh levý, rakouský, je nízký jako dřív. Jenže na levém břehu zmizela už dávno step a je úrodná země, ráj rolníků i pastevců. Nyní as je po břehu tom voda rozlita ještě daleko, jen vyšší patro strážných domků vyčnívá nad hladinou, člun jezdí po polích a pasoucí se kůň jen s namáháním dostává se z jednotlivého táhlého jazyku sušší země na druhý. Avšak za krátko opadnou vody již nadobro, širá pláň se mžikem roz-zelená a v druhém okamžiku bude tu donekonečna roz-lehlý koberec hustých květů. A pak se místo květnatého koberce rozvlíne obilí v nepřehledných ladech a brzy bude sklizeň a širá pláň zas hnědá, pustě smutná.

U Ršavy jsou již oba břehy vysoké a skalnaté, po pravé straně jdou výběžky slovanského Balkánu, po levé Sedmihradských Alp, silnice ze Srbska do Bulharska a z Uher do Moldavy je pracně a hluboko vtesána do skal — zbytky římské. Skály se tu hrozivě sestupují v Železná vrata a 3600 stop široký Dunaj zúží se náhle na 30 stop. Brzy se pak zas rozlije, u Kalafatu je poslední zcela nepatrný výběžek horský, pak je levý břeh zas zcela nízký: malé Valašsko, mastná přeúrodná půda, černá prst na sáhy hluboká, opět ráj rolníků. Dunaj je napořád široký, mohutný, činí dojem velkolepý, ale málo poetický. Levý břeh prostá a ni-

zoukná čára, pravý břeh ale profilovaný, skalný, často nepřístupný až daleko za Derster. Ty strmé skály za širokým, někde jako jezero rozlitém, jen málo ostrovy posetým Dunajem jsou hnízdem tureckých vojáků a osazeny děly — pozice k neuvěření pevná. Shlížejí vyčkávavě na druhou stranu, kdy přijdou voje ruské či rumunské. Rumunské nepřijdou. Roku 1849, za doby národního hnutí, rozkvětla sice hrdost Rumunů, vzpomínali pyšně, že jsou potomky světovládného Říma, psali na prapory své i staré S.P.Q.R. (senát a národ římský), ale — bojovným rumunský lid více není. — Teprv u Galace mění se ráz dunajských břehů, levý je povznesený, pravý plochý a brzy pak rozštěpuje se Dunaj v bahnitě „dunajské delta“.

Tam, poblíž delta, houkají již děla. Tam starý Dunaj znovu „zakypí až na dno a vystříkne až do oblaků“, jak Čajkovského Kirdžali chce. Ale nezalije „potopou zemi“ bulharskou, země vydechne svobodně a Bulhar přestane být „Kirdžalim“, tj. vývrhelem lidstva, tulákem bez rodiny. Kupodivu, Čajkovský přeje si potopy Dunajem za to, že „Srb i Bulhar závojem ovinoujou slovanské skráně, na znamení, že vpřáhli svobodné šíje v jařmo poroby; ano i syn Lechycký, divoký jinoch ze Záporoží, hodiv do očí mocným carům moskevským i jejich sliby, i jejich dary, opustiv břehy siného Dněpru a úrodná pole Ukrajiny, ač svoboden a bez pána, k hanbě kozáckému jmenu kontuš Sahajdačného pestří barvami otomanskými“ — a též Čajkovský učinil pak totéž se Sahajdačného kontušem! A nyní slyšíme, že Poláci opět se houfně staví v řady nepřátel Slovanstva. Čajkovský odpykal a napravil zase hřích svůj. Také bratři Poláci pášou nyní as poslední svůj hřích proti Slovanstvu — poslední hřích, a rozkvět slovanských národů je překoná a vrátí nám provždy!

△ V Praze 9. května

Jen kdyby řeka už alespoň zamrzla! Takhle neužijem žádných pravých radostí zimních, krev se mrazem neosvěží, krajina bez sněhového roucha nás nepotěší a — co nejhoršího — nemůžem se ani obléknout řádně a pochlubit se na Příkopech bohatstvím svých kožešin. Všeobecné zklamání, bruslařský spolek pražský, který počítal na spolehlivost českého máje, je v zoufalství, a v poslední schůzi usnešeno čekat už jen doprostřed června, pak ale na žádný způsob už nečekat dál. Hostinští, sangviničtí jako vždy, chtějí ale čekat o čtrnáct dní ještě dýl a říkají: „Uvidíte, my naložíme ledu ještě dost!“ Dejž to nebeský pánbůh!

Mnohem potěšitelnější je běh věcí politických. Papež požehnal tureckým zbraním, a Rusové vyhrají tedy najisto. Rusy papež proklel a pánbůh nemůže být v pražádných rozpacích. Papež dost často dává nebi tímto způsobem pokyn přímo neklamný. Vzpomeňme si na rok 1870, kdy — právě za neomylného prohlášen — rozhodně požehnal zbraním francouzským. Někdy si ale udělá papež žert a nebe neví pak kudy kam. Vzpomeňme si zas na rok 1866. Tenkrát dostalo požehnání Rakousko a Itálie taky. Co mělo nebe dělat? Ještě dost obratně vymotalo se z kličky, Itálie byla poražena u Custozzy a my u Králové Hradce — požehnání se naplnilo. Jenže ovšem nevěřící duch naší doby hledal příčinu jinde a naši vojáci dostali zadovky, modré kabáty a denně o dva loty masa víc — kletba Říma by se při budoucí válce osvědčila líp než milióny zadovek!

Kde tam dole na Dunaji zahučí as první bitval? Žurnalistika ví sice všechno, všechno na světě, při této otázce ale krčí svými tisícerými rameny a myslí si: „Dieses muß ich schon ungelogen sein lassen!“ Neboť bůh egyptské tmy vzal žurnalistické reportry pod svá křídla a nedopřává jim

ani nejmenšího kahánku. Pohyby ruských vojsk trvají už čtrnácte dní a my neznáme posud ani cípek válečného plánu, což — mírně řečeno — je od Rusů zajisté čirá neochotnost. Nač to tajnůstkářství! „Není ve světě tajemství mimo tajemství lásky,“ stojí psáno, „o tajemství války“ nestojí napsáno nic. Zvláště reportři listů vídeňských nadávají od plic a mají pravdu. Oni jsou zvyklí být všude náležitě ctěni, dostanou vždycky lóži nebo alespoň nárožní sedadlo a za kulisy mohou jít, kdy se jim zlíbí.

Rusové hrají „suspendu“, šli ve své bezohlednosti tak daleko, že poblíž válečného jeviště nezřídili ani žádných číslovaných sedadel, a posud se neslyšelo ani o jednom recenzentu, že by byl býval pozván k velkoknížecímu řediteli na oběd, — naopak slyšelo se o několika, kteří byli vyhozeni. Co má pak chudák válečný recenzent dělat? Nejlip je, když vídeňský reporter jeda na jih do romantického Mürzzuschlagu, kde je dobrá kuchyně, učiní si tu známost se soudním auskultantem, platí za kaprály denně po žejdlíku vína, chodí se dívat na execírku zemské obrany, a pak může směle psát: „mluvil jsem s jistou úřední osobou“, „naschvál vyhledávám osobnosti vojenské“, „mohu říci, že vojenské pohyby dějí se přímo exaktně“, „my zde na jihu, kteří jsme válečným událostem blíží než vy“, a podobně. Míním to zcela upřímně, neboť já, kdybych šel „na bojiště“, šel bych také do Mürzzuschlagu. Což sděluju z pouhé dobroty srdce, aby dychtiví moji čtenáři, kdybych jednou začal slovy: „my, kteří jsme válečným událostem atd.“, měli plnou důvěru, že — se mně nestane pranic. Že prý je největší slávou na světě smrt na bojišti. Myslím, že nejsem tak velké slávy ani hoden.

Už jsem měl tyto dny vsutku pero v ruce, abych vylíčil hrůzy bojiště. Co jsem tu viděl zmařených existencí, jichž nebohé rodiny — milovaných jedináčků svých — neoželí, nezapomenou as nikdy! Srdcelomné bylo podívání na stárnoucí matky, jež s lomícíma rukama patřiti musely, jak podpora jich života nelitostnou ranou náhle skácena! Co děsných pohrom, co jizev, co zmrzačených údů, co zpřerážených noh! Ani srdce otužilých vojínů nemohlo se ubránit

záchvěvu. Viděl jsem to na Smíchově. Náhle bác! hrrr!
a z vozu, na němž se nalezal nábytek nějakého „o čase“ se
stěhujícího ženatého důstojníka, válela se dobrá polovice
na zemi. Co platno, že prádelník se složil na zem pěkně
jako skládací harmonika, že hrnek svou labutí píseň zaklo-
kotal do F a že zrcadlo se rozletělo zrovna na dvě vlnitým
krajem vroubené půle, — asi dvanáct vojnů (jeden z nich
byl ozbrojen škopkem) zde stálo a tváře jejich byly strnulé.
— Upřímně řečeno, stěhování by se mělo zapovědit už pro
nepoetičnost svou! Jak šófl vypadá i salón nejelegantnější,
když vnitřnosti jeho se vezou přes ulici! Ty fotografie pro-
fánním zrakům všanc dané, ty měkké peřiny a hedvábné
přikrývky, po nichž se válí zrak i nejnečistšího uličníka!

Ale něco veselého! Z malého města. Lokální tamější
lístek přinesl anekdotu z hostince, že prý se tam jistý pán
vsadil o půllitr piva s každým, hodí-li kdo syrovým vejcem
do tabule v okně ve vzdálenosti třeba jen tří kroků, že tabuli
nerozbije. Vyhrál prý šedesát půllitrů. Nikdo, ale nikdo
v celém městě tomu ovšem nevěřil, jsouť tam opatrní,
chytří lidé. Každý byl přesvědčen, že redaktor chce obcen-
stvo napálit. Ale — zkusil to už někdo? — možnost, zcela
maličká možnost přece byla zde. Lákavé je moci se vysmát
redaktorovi co muž fyzikálně osvícený přímo do očí — — —?
A do večera téhož dne bylo v městě několik set rozbitých
oken a tolikéž mimořádně roztlučených vajec. Co žurnalista
lituju, že musím podotknout: také toto faktum sdělil redak-
tor obecnstvu, a sice hned v nejbližším čísle svém.

NÁRODNÍ LISTY ro. května 1877

△ V Praze 19. května

Nadšení se nedá vynutit, a my Čechové — myslím — nejsme nadšení už ani schopní. Darma jsem se dnes rozhlížel Prahou a díval se, dmou-li se prsa, jiskří-li se zrak a tiskne-li se někde mimovolná, vřelá slza z oka. Konstatuju naprostý nedostatek všeho dmutí a pohnutí! A přec je dnes navečer v Sedlčanech velké čepobití s hudbou a zejtra tamtéž „svěcení praporu spolku vojenských veteránů“! Opět tedy zavlaje o jeden prapor víc nad českou vlastí — buší ti srdce, ó vlasti milená?! Přiznám se, že miluju spolky veteránské. Naplňují mne toutéž úctou jako v českém muzeu sbírka bronzových lamp a hlíněných stěpů. Ale svěcení spolkového veteránského praporu jsem ještě neviděl, musí to být krása, zvláště pro ty, kteří mají stáří v patričné úctě! Jen se tak všeobecně domnívám, že „matka praporu“ musí mít tak něco přes sto let, nejmladší družička sedmdesát — či víc? Má-li spolek dvacet členů, sahá součet jich let nejspíš až někam k založení Ninive — či dál? Jako každý „šedý věk“ jsou také spolky veteránské zahaleny mlhavou jakous rouškou. Nikdo neví, k čemu vlastně jsou. Jedni tvrdí, že prý je to šikovně tajená zbrojná protiváha maďarským honvédům, — to by byla ovšem věc nadmíru záslužná. Druzí, že prý jsou pouhou hrou zdětinštělých starců, kteří si hrají jako děti na vojáčky, — tito druzí zapomínají, že nezdětinští *nikdo na světě*, „stáří nás nalezá jen pořád ještě co děti“. Třetí tvrdí, že prý jsou, při německém velení svém, chytře založeny jen na kazení němčiny. Ale mám před sebou litografovaný český „pořádek“ slavnosti sedlčanské a musím se radostně přiznat, že jsem špatnější češtiny nečetl už dávno. Podobá se tedy, že veteránské spolky jsou založeny na kazení *obou* zemských jazyků — tendence naprosto nová, nezměrně důležitá a přímo ideální!

Nechám proto veteránské spolky vždy ochotně na pokoji. Přišel by někdo a řekl, že jsem „frivolní“, že si nevážím toho, co je šedé. Beztoho mně ten někdo vytknul teprv tyto dny, že prý sobě tropím žerty „i z praotce Čecha“, ba že prý vůbec ještě nikdy jsem nejevil zvláštní úcty „k šedým dobám českým“. Chlapík mne prohlíd! Ale copak víme o těch praotcích, kteří patří do našich věků šedých, že by to vymáhalo úcty tak naprosto zvláštní? Praotec Čech vylezl prý na nějaký vrch — to je toho! Praotec Sám vyhnal německého panovníka i s Němci přes Domažlice z Čech — mohl to také radš učinit o nějaké tisíciletí později! Praotec Krok byl muž neobyčejně moudrý a šlechtný, ba přímo dokonalý; ale muže dokonalého nelze trhat, a ten nemá tedy pro cituplného fejetonistu pražádně ceny — co je po něm! Přemysl nosil dřevěnky — fidonc! Libuše si za muže vzala pouhého oráče — alespoň nějakého bohatého fabrikanta kdyby si byla vzala! Kaša Bivoje — kvůli kanci. Teta vyučovala národ, „jaké povahy jsou jeho bohové“; vyučovala jej tedy něčemu, co nevěděla sama. O praotcích Nezamyslu, Mnatě, Vojenu, Vnislavu, Křesomyslu, Neklanu a Hostivítu víme málo víc než jejich jména — byli bychom as ukrutně nešťastní, kdybychom nevěděli ani těch! Bořivoj zavedl křesťanství v Čechách, a je tedy úhlavní příčinou, že se tu teď podpisují adresy papežovi. — Vzpomínám si ale, že přece jeden z praotců těch má cenu jistou. Míním Kroka, jenž prý v Budči vyučoval lid písnu. Po něm má národ tedy přece drahou a takměř neocenitelnou památku: národ může číst české noviny a jeho budoucnost je pojištěna.

Dočte se například, že jsem vydal nějaký nový spis, a vykřikne: „Ježíš, Maria, Josef!“ Malé to leknutí mu ale neškodí, obyčejně bývá uveden také titul knihy, a národ tedy ví, čemu se vyhnout. Dále se dočte, že kaceřovaná česká šlechta, kteráž stále musí slyšeti výčitky, že není dost obětava, právě založila v Hiezingu u Vídně penzionát pro psy, a ústa jeho šepců: „Tedy přeci!“ A právě teď se dočítá, že „katolický kapitál se musí soustředit a podniknout boj s kapitálem nekatolickým“, že „ve Francii stal se státní

obrat ve prospěch ultramontanismu“ a že bude proti Rusku najisto koalice všech mocí čistě katolických, jakýmiž jsou Francie, Rakousko, Španělsko, Anglie a Turecko. No — af je ta věc jaká chce, krásná ta vojna bude na všechn způsob! Ještě vlastně ani nezačala a už jsou v ni zapleteny Evropa, Asie a Afrika — mnoho-li pak je zapotřebí a vzplanou také Austrálie a Amerika, a proroctví astronomů se naplní, že naše planeta začne ještě jednou hořet. Kdyby nebylo našich hloupých oblaků, bylo by takhle na Měsíci teď pro „zvláštní dopisovatele“ ukrutně výhodné místo. Jsou to teď politické kombinace v novinách! A skoro při každé té kombinaci mně napadá moudrost německého profesora: „Diese Annahme ist sehr schwierig, wird aber erleichtert, wenn man sie fallen läßt.“

Co je nám ale nejkrásnější vojna platna, když vedle ní neužijem žádných radostí domácích, když nám do Čech nechce a nechce jaro přijít! Co jsou nám pak platny stržené bašty, co Proutkové aleje* na Svatováclavském náměstí, co skalnatě nahé Hlubočepy a co ještě nažší Šárka! Ano, kdyby bylo jen trochu hezky! Šotvaže slunko několikrát vyskočilo, a Svatováclavské náměstí bylo ihned jediný, dusný oblak prachu, způsobily jej vlečky pomalu se procházejících dam. Všemohoucí bohyně tuberkulí! aby takhle najednou odněkud vyskočila německá myš a ty vlečky se daly do kalupu! Je velmi zajímavé podívání na ty naše dámy, jak chodí po ulici, totiž na jejich způsob při tom. Zcela zvláštní je, jak dáma pozdravena se děkuje. Bojím se to říci, ale myslím si, že pražské dámy vlastně ani neumějí se děkovat. Viděl jsem také jinde se děkovat pyšně, ale — — Musím o tom sepsat nějaký spis.

NÁRODNÍ LISTY 20. května 1877

* Odporuji Pražanům název „Proutkové aleje“. Je přitrefný, krátký a nestojí ani třetinu tolik času jako „Aleje na Svatováclavském náměstí“.

△ *V Praze 26. května*

Dnes dopoledne svítlo slunce skoro celé tři minuty — propánaboha, to byla krása! — jakživ jsem něco podobného neviděl! Vskutku, díval jsem se na ně vlastníma očima! Stálo zrovna nad klášterem voršilek. Lesklo se vám jako zlato, že až oči přecházely. Nebe bylo přitom modré, vzduch mnohem žlutější než obyčejný vzduch český, po ulicích bylo takové světlo, že se vídělo z dláždění až na střechu, a po některé straně ulice byly zcela zvláštní temné pruhy; lidé si na ně ukazovali a říkali, že je to „stín“. A člověku bylo tak nějak teplo, tak divně, že to nemohl přičítat ani svému tlustému zimníku, ani právě zažité snídani, — zcela tak, jak to popisují staří pamětníci. Podobně vzácný přírodní úkaz nespátříme v Čechách as zas tak brzy, a proto jej zde věrně zaznamenávám. Po oněch třech minutách mělo nebe zas svou starou, šedivě oslí barvu.

Teď být takhle v Římě! Ne snad že bych chtěl rozmnožovat kruh nábožných, náboženství má lidstvo už dost mnoho, kypít zášť pro ně mezi národy už dosti bujně. Také ne snad že bych chtěl slyšet, jak papež proklíná, nebo vidět, jak Jiřík Lobkovic rozsvěcuje voskové svíčky, aby jimi osvětil zabeďněný náš mozek český, jak „přední český politický vůdce“ kardinál Schwarzenberg se umlouvá, kterak vyrostlou českou nohu dostat zas do dětských pantoflíčků, nebo jak sbor kardinálů smlouvá se s vyslanci MacMahonovými, kterak čisté světlo Ježíšem nám dané rozfoukat by se mohlo opět jednou ve velký, krvavý plamen, jenž by oblíznul celý svět. Ale jedno diktum Koubkovo, jenž dí:

*pan Satanáš — dřív špatný krist —
se obrátil, je pietist —*

mne svádí. Myslím si, že pan Satanáš co pietista je na všechen způsob teď také v Římě. A jsem novinář, to vysvětluje vše. Rád bych se představil panu Satanáši („interview“-oval bych ho, jak žurnalistický výraz dí) a pozeptal se ho, kde teď možno nalézt prvního jeho ministra, v diplomatickém světě tak chvalně známého Mefista. Týž ministr má dle hodnověrných zpráv pod správou svou široký a před důležitý odbor politický, totiž „departement lží“, ano lichotí se mu i názvem, že on je „bohem lží“, a je tedy pro nás novináře v nynějších válečných zápletcích osobou nadmíru důležitou. Myslím, že právě teď sídlí v Cařihradě. Přijímá tam patrně depeše z Asie a odprodává je za laciný peníz ostatnímu světu. Už došly ty depeše zcela dobré pověsti, v Praze zdomácnělo docela už nové pořekadlo: „Lže jako z Asie!“ Bylo by velmi dobré vejít s Mefistem v důvěrnější spojení — co přítel by mne snad přece neklamal?

Jak Turkům v Asii je, to víme: nanic. A jak jim na Dunaji je, víme taky: taky nanic. Ach, co by za to dali, vědět jen o málo dní dřív, kde Rus hodlá přejít! Turkovi je tam jako urozenému strýci baróna Strudelwitze, jenž trpí na zastaralou dnu, a když její příchod cítí, vždycky jí na zcela nepravém místě očekává. Čihá na ni u lopatky a ona ho porazí za palec u nohy. Nebo přísáhá, že koleno oteče, a náhle leží jako plavec na břiše, protože kruté to zlo ani nejurozenějšího zadku nerespektuje. „Konečně je to jedno, kde bude Turek zpráskán“ — míní barónův synovec — „zdali u oustí Dunaje nebo ve vlasti Čerkesek. Mezi Čerkeskami by mu to bylo snad přece milejší, je tam všechno mnohem krásnější než u špinavého dunajského ústí — jen ta jména krajin a míst, naprostá nemožnost pro vzdělaný západní jazyk! Všechna znějí jako „Grillparzer“ nebo možná-li ještě hůř. Má pravdu pan synovec, jsou to děsná jména! Člověk si čte ráno ku kávě noviny a přikusuje k novinám kyprý rohlík, náhle — „Karadaghu“ — „Zarabkhana“ — „Chrmadžil“ — a je po klidu a kuckání trvá až do poledne. Vzít mapu Kavkazu do ruky, toho se může odvážit jen zcela zdravý člověk, jenž má lékařské vysvědčení pro některou asekuraci v kapse.

Je pohnutlivo, s jakou bezohlednou hrdinností chápe se český náš lid map, na nichž je bojiště zobrazeno. Ale musím říci, že není s nimi valně spokojen. Ondy hledal jistý holič — naši holičové jsou homines rerum politicarum experientissimi — na takové mapě Petrohrad — myslíte, že jej našel? — „a je to přec hlavní město!“ bručel nespokojeně. Nedá se mu pranic říci, Petrohrad je skutečně hlavní město. A kuchařka p. D. jezdila taktéž po mapě prstem a hledala — Chlumec — „odtamtud jsem“. Nedalo se opět nic říci, ona je skutečně odtamtud. Sděluju vám ty dvě události kvůli tomu, abyste si dali pozor, až sdělíte čtenářům zase novou mapu — „hlas lidu!“ — Či byla v té prosté kuchařské duši divinace? Předvídala bohem nadaná prostnost, že by bojiště mohla být rozličná? Beztoho praví pověst turecká, že přijde čas, kdy turečtí koni zařehtají před branami zlaté Prahy a zde že dostanou nejzlatějšího ovsu! Nejspíš „u Charouzů“. — Ale ať je jak chce, ať třeba se zapletem do války — peněz na ni budem mít dost a dost. Už je vypracován v ministerstvu návrh, aby prý všem rakouským úředníkům strhlo se řádně z jich platu. „To se bude pěkně krást,“ mlaskne as mnohý, který se dnes těší hříšně značnému platu celých 400 zl ročně. — „Mám ženu a tři děti — času mají dost, mohou chodit žebrot,“ řekne druhý. — „Ach, jak krásné umřít hladu pro vlast!“ zvolá třetí a zblázní se radostí.

Žádný týden ale — bez Proutkových alejí! Především musím samolibě konstatovat, že návrh můj, aby se alejím na Svatováclavském náměstí říkalo krátce „Proutkové aleje“, dochází všeobecné podpory. I němečtí naši krajané byli unešeni skvělostí myšlenky mé a říkají procházce těmi alejemi: „Spießbrutenlaufen“. Zjev tento mne obzvláště těší — tvrdil jsem vždycky, že se najisto najde ještě „půda“, na níž se s krajany Němci dorozumíme úplně! Pak sděluju, že jsem na Proutkových alejích objevil již zase jednu vlastnost pěknou. Míním obdélné košíky kolem stromků. O sobě není žádný z nich „krásný“, aby se řeklo, také se perspektivně už v dosti malé vzdálenosti seřaďují v uzavřenou zeď a vadí oku. Ale právě tato vlastnost má výhodu

neocenitelnou: člověk se může nepříjemnému věřiteli s úplným bezpečím vyhnout! Už zkušeno a osvědčeno. Jen kdyby pražští pejskové neměli na košíky tak zkřesáno! Hubí a zneuctívají je strašně. Nejsem věru pro to, aby se zvyšovala trýzeň němé tváře, a prosím pražské pejsky, aby to vzali u vědomost. Ale vůči těm košíkům bych dotýčný náš zákoník přec rozmnožil o paragraf ještě jeden.

§ 1. Žádný pejsek nesmí na ulici bez marky na krku.

§ 2. Žádný pejsek nesmí na ulici bez košíku na hubě.

§ 3. (nový) Žádný pejsek nesmí na ulici bez provázku na obojku, a na tom provázku musí si vést nějakého člověka.

NÁRODNÍ LISTY 27. května 1877

△ V Praze 2. června

V tom se lidská tvář hlavně liší od němé tváře, že nemá tvář nemá prázdných slavností a svátků a lidská tvář že si udělá slavnost, kdy chce. Vznešené, obdivuhodné lidstvo!

Pius IX. už zase slaví něco. Co vlastně právě teď slaví, nevím — snad jsem četl a věděl, ale zapomněl. Nezáleží na tom; co papíčka pamatuju, slaví pořád něco. A to se mně na něm líbí. Připomínáť mně vždycky jistého milého mého přítele, který zpívá krásně baryton a také pořád něco slaví. Ten má průměrně dvě rodinná a životní jubilea týdně, výroční, desítiletá, dvacetiletá, všeho druhu. Pio Nono má jak známo také krásný baryton, snad mají všichni krásní barytonové náklonnost k jubileím.

Má dnes papíček asi radost! On vidí tak rád, když lidé se mu klaní, a čím nadšenější jsou, tím líp, papíček klaní se sobě pak třeba s sebou. Když byl roku 1846 nastolen a liberálně sobě počínal, byl římský lid u vytržení, hromové „evviva!“ otřásalo vzduchem tak nadšeně, že Pio, stržen tím nadšením, odstoupil rychle z balkónu do pokoje, radostí vyskakoval, čepičku svou k stropu metal a upřímně z plna hrdla volal: „Evviva Pio Nono!“* On je tak dobrý člověk! Nic, ale pranic nepokládá oslavovatelům za zlé, deputaci francouzských dam například, která před dvěma lety se k „vatikánskému vězni“ dostavila a vzhledem k nynějším jeho poměrům přirovnávala Vatikán — ke Kalvárii, papíčka — ke Kristu na kříži a sebe — k svaté ženě pod křížem,** ani se nevysmál, nýbrž jí odpověděl „laskavými slovy“. On je tak dobrý!

To se tam teď asi sype darů, peněz a skvostů! Pio Nono má svou zálibu v nich. Ne snad z lakotnosti, Pio není věru

* * * * * Historické faktum.

lakotný, on podporuje rád, kdekoli o bídě zví, a kdyby hraběnka Giulia, nejbližší jeho příbuzná, nedostávala od italské vlády chudičkou penzičku, umřela by hladu.* On je tak dobrý! Dary odměňuje skoro vždy zase dary. Sotva mu byla královna Isabela darem poslala dvacátý milión, poslal jí hned darem skvostnou zlatou růži v ceně čtyř stovek — plné noviny toho byly. Ovšem — velmi mnohé jeho prokázané dobrodiní nepřijde ani do novin, nebo až pozdě. Velmi pozdě se dověděl stát, že Antonelli uzavíral s bandity smlouvy, aby bojovali pro „trůn a oltář“, a vyplácel jim — penze; pak ovšem svět žasnul.

Dnes arci není papež již tím, čím býval. Monarchou duší je, monarchou pozemským ale už není, světská moc je mu, ach, vzata. A on byl panovníkem tak dobrým! Měl jen malé území, co ale vše pro ně učinil! Roku 1850 bylo v papežských žalářích 10 436 politických vězňů, roku 1854 docela 13 006! A koncem roku 1855 potloukalo se mimoto 19 000 utečenců z papežského území cizinou. To se rozumí, že papež netrpěl, aby s politickými vězni nakládalo se snad nelidsky. Ovšem že byla do žalářů zavedena zase středověká tortura, vězeň sázen s těžkým závažím na obou nohou na důmyslně vynalezené „cavaletto“, dřevěný to, nahoru do velmi ostré hrany vybíhající přístroj**, ale to se týkalo jen osobně jeho, vězně, — rodina vězněva netrpěla při tom pranic. Ano, když vězeň byl utrápen, nedověděla se rodina o jeho smrti ani muk, a dobromyslní kněží žalárnici přijímali outřpně také nadál jídla, dary a peníze, které příbuzní přinášeli. Smrt byla jen na nejtěžší provinění. Takž zastřelen k rozkazu kněží Ugo Bassi, že byl — polním kaplanem u garibaldiánů. A stalo se to s největší šetrností k duchovnímu jeho stavu: před popravou mu sedřeli kůži s rukou a temene, aby ho „odsvětli“. Romolo Salvatori odpraven ve Frosinone, že byl „obdivovatelem Garibaldiho“. Věru, není lze něco vytknout — dne 7. srpna 1851 předložen francouzskému národnímu shromáždění autentický výtah

* Historické faktum.

** Zavedený tam dne 30. července 1855 — poznámka pro červenec, pro nějaké jubileum.

z domácího rejstříku římského žaláře „Carcere novi“, dle kterého byli také lidé „nejdůstojnějšími jenerálinkvizitory odsouzeni na pět let do galejí „pro neznámé zločiny“ — Spravedlnost ani nemůže už být opatrnější!

To je to — papířkovým vznešeným snahám nerozumělo se vždy dobře! Je pravda, on zavedl znovu inkvizici, dal špehovat rodiny služkami, postí-li se, chodí-li do kostela atd., dal vydávat edikty velkokvizitorské, v nichž se obšírně vypisuje, jak se mají stíhat „čarodějové, kouzelníci, masojedi“ atd., — ale kterýpak panovník nedopustil se alespoň nějaké chybičky! Zato se nesmí zapomenout, že on už roku 1850 dal přivést z Paříže zcela novou, pěknou gilotinu, — ať někdo tedy tvrdí, že papežství se nehledí smířit „s ideami revolučními“.

Je to slávy! Ve dne as předstupují před něho řady za řadami vděčných poutníků. A v noci, v hodině duchů, předstupují as před něho řady za řadami vděčných duchů těch, jimž dal odlehčit gilotinou, olovem, mučidlem nebo provazem.

Slavný den! Ze střech klášterů voršilek panen a šedivých panen vlají běložluté prapory. Jsem šťasten, že jsem mohl k oslavě přispět alespoň několika řádky.

A v Praze se na oslavu stal „vpředvečer“ skutečný, neslýchaný *závraz!* Proutkové aleje zelenají se a vyrážejí *zdola!* Nahoře nemají ale ještě nic.

△ V Praze 9. června

Je pravda, vysoce ctěná a snad i vysoce krásná slečno anonymko, o letošních dámských módách jsem skoro ještě ani nepsal. Ale příčina je: hlavní rána, která nás mužské nejspíš neuprosně zdrtí, ještě nepadla, připravujem se teprv, abychom odolali alespoň prvnímu nárazu jejím, — bude strašná, ohromující, pařížští meteorologové ji už věstí. V Paříži nosí dámy — zlaté klobouky. Klobouky ty jsou vlastně ze slámy, ale prosáklé jakous lučebninou, která je pozlacuje. Nahoru se dá rajske ptáče nebo drdol květin, dole kolem lehýnký obláček tylu — pod takovým kloboukem vypadá hlavička jako obklopena zlatou září. Samá glorie po ulicích — i největší hřišnice budou vypadat jako světice v oblacích! Ó zlato, zlato — tys samo hříchem, jsi lží, jsi „koupelí, v níž se všechna vina smývá, takže před světem zjevuje se co lesknavá nevinnost“. Před tebou má i peklo úctu, neboť „potřebuje tě na zakupování duší“ — kolik, ach kolik nevinných, bělounekých duší mužských spolkne takový klobouk nový!

Takto se posud pozoruje na toaletách jen neobyčejné bohatství květin. S temene klobouku splývá celý květopád. Ve výstřižku na nadrech květe celý růžový keř. Listnatá růže sedí dámě na rameně. Na ruční šnůrce slunečníku houpe se kytice. Na pasu, po řízách, všude květy. „Od té doby, co manželé pro drahotu šatstva svých žen nechodí více po růžích, mohou si jimi ženy zdobit alespoň šaty. „Bůh nás potěš!“ vzdychnul si jistý manžel a pohlédl smutně na drahou choť svou, která se nad chodníkem vznášela jako visutá zahrada.

Ale ty všechny ozdoby už po nějaký čas můj zrak na ulici nevábí. Studuju jinou okrasu pražských dam, konám studii o „matce na ulici“. Ne o matce s dorostlými dcerami

a syny, ale s dětskou drobotinou, s poupaty lidstva. To je podívání rozkošné! Ovšem každá se nemůže na procházku svou ozdobit takovou živou kytičkou, někdy není lze kytičku tu ani za peníze dostat, ale která ji má, užije jí plně. Chodím za těmi šťastnými maminkami, chci-li kdy vidět tvář zářící, — i povahu celou můžeš poznat, pozoruješ-li takovou šťastnou matku! I nejmladší maminku rozeznáš velmi dobře například od dorostlé sestry, malého bratříčka nebo sestřičku svou sprovázející. Nejsnáž je rozeznáš, když dítě spustí hezky do hlasitého pláče, — sestra se vždycky stydí a spěchá, matka se zlobí, hubujíc se zastavuje. A jak různá je velikost lidských těch kytiček, je také různá radost a pýcha jich maminek.

Chůva nese sněhově bílými peřinkami obalené dětátko. Za ní kráčí elegantně oděná matka, pyšně jako Juliina kojná za Petrem s vějířem, a na broši šat pod krkem spínající má drobnou fotografii mužské hlavy. Kdo by hlavu tu srovnal s hlavičkou dítěte, musil by galantně říci: „Nesmírná podoba!“ — sic by byla maminka nesmírně uražena. Ale maminka se nedívá, srovnává-li někdo, ona jde za chůvou a nespustí zraku z hlavičky, která chůvě vyčuhuje přes rameno. Každý pohled, každé mrknutí dítěte ji zajímá, a když dítě obrátí hlavičku k ní, úsměv, stále ke skoku připravený, rozběhne se mžikem po celé maminčině tváři. Mrká na dítě, špoulí na ně ústa — „počkej, cukrlátko, ty se koukáš? no počkej!“ A když se dětátko konečně rozesměje, tu není už pomoci — „koukni se, ona se směje!“ a chůva se musí zastavit a kouknout — ty nevšímačné chůvy! Svět pražský, život pouliční maminku nezajímá, jen když povoz někde zahrčí, chytne maminka chůvu křečovitě hned za rameno.

Dítě povyroستlo, chůva odpadla, maminka si vede dětátko sama za ručku. Tvář její je teď už mnohem klidnější, místo hravosti sídlí na něm společenská důstojnost. Dítě zdvihá neuměle nožky k loudavým krokům, v druhé, volné své ruce nese koláč nebo kytičku, dívá se sem tam, vnímajíc dumavě dojmy velkého města. Náhle se matka sehne a políbí dítě na aksamitovou tvářičku — nevíte, proč tak na-

jednou? Zas jde dál. Někdo cizí se zastavil a pronesl polohlasitě: „To je krásné dítě!“ — tvář matčina zůstává přitom nehybná, ale je slunečně jasná, jen oko kmitne živěji a ústa si nemohou pomoci a musí k dítěti pronést slůvko, ať už jakékoli. Teď do dítěte vjel vzdor a nechce se vést, baží po samostatnosti — matka pustí ruku, řídí svůj krok podle krůčků nebo zastavování se dítěte, stále držíc ruku k dítěti nataženu, kdyby se drobnému veličenstvu uzdalo zase se zachytit. Také tvář je stále k dítěti při volném pochodu obrácena — pomalý, krásný tanec, jako když při elegantním mazuru tanečník stále hledí do očí své tanečnice — jdi kolem, pozdrav, mluv, tančící matka nevidí a neslyší. V tomto období mateřských radostí musí dítě vypadat „jako z cukru“, sebeelegantnější dáma má dítě ještě elegantěji oblečeno než sebe samu. Znám, že existuje na ulici zcela zvláštní mezidámské právo: s nevšímavou pýchou šumí dvě dámy kolem sebe, pak se náhle jako na komando obrátí a jedna si zkumně prohlídne šaty druhé. Když se potkají dvě maminky a každá vede dítě, také se obrátí, ale — prohlížejí si zevnějšek druhého dítěte. Letos je panující barvou pro dětské šaty modrá a malé děti vypadají jako andílkové v modrých oblacích.

Žena pracovní třídy nese za mužem oběd. Musila k odpočinku usednout do stínu některé sochy, neboť je umdlena. Vzala si dvouletou svou dcerku s sebou — dcerka cestou usnula a nesoucí ji matce přibýlo značné tíže. Sedí, dívá se na spící dcerku — matka je prostovlasa, dítě má klobouček, prostičký arci, laciný, ale ozdobený širokou růžovou stuhou a kytíčkou — „proč by ta moje mrška nebyla parádnice!“ Dívá se na spící dcerku, pojednou se nahne a políbí dítě na kypící tvářičku — nevíte, proč tak pojednou? Nemohu si pomoci — každá ta matka připadá mně krásná, hlava je i bez moderního klobouku v zlaté záři — namalujte madonám výraz ten, a nepotřebujete přimalovávat glorioly. Teď se matka zas sebrala a šeptá: „Ty moje zlato!“ Vzala dítě s sebou, aby se roběti doma nic nestalo? Nebo aby chudý oběd chutnal otcí jako hostina královská? Kvečeru zase přinese dítě až ku továrně, a až otec vyjde z vrat,

podá mu je a otec si je vezme a zemdlená ruka, která po celý den se trmácela těžkým kolem nebo kladivem, cítí najednou osvěžení a sílu.

A jde žena z třídy nejchudší, z té, která je nejtěžší žalobou na necitné, sobecké lidstvo, která ztratila už naději na život a víru v spravedlnost. Oko je smutně, unaveně chladné, přec ale v něm leží něco, co připomíná bolný zrak šileneho melancholika; tělo je vychrtlé, chorobné, jako po těžké nemoci; šat je přepraný troud, chvějící se jako pavučina. Děťátko ženy spí jí na ruce; také kolem něho je ovinut troud, ale — byť jen o poznáníčko — přec má dítě obal lepší než matka. Žena při chůzi často pohlédne na dítě, okem nešlehne ni jediná jiskra — konečně se přec také nahne, políbí dítě v bledou líc, ale rty si nešeptnou ničeho, v tváři ne úsměv, ne povzdech. Vznešenější než madona Rafaelova — madona bídy!

NÁRODNÍ LISTY 10. června 1877

△ V Praze 23. června

Hej, šenkýři, teď víno sem — což nevidíš, že růží čas? — Dobré víno, šenkýři, — ale — ale jen ne drahé — takhle půllitr za třicet nových — nebo je nějaká ještě lacinější sorta? — Je pravda, že je teď růží a vína čas, — když ale nejsou podle toho „časy“! Ó, šťastný jsi, Háfise, pěvče růží, že nežiješ dnes a v Čechách, — na půllitr plzeňského bys si nevyzpíval! Ó Háfise, u nás bys mimo přijmí „krále pěvců“ a „učitele slaviků“ potřeboval zcela jiné „příjmy“, abys mohl poručit si aspoň sklenici vína! Špatný vtip jsem spáchal touto hříčkou slov, tuze špatný, Háfise, ale ničivou jsem pronesl pravdu!

Co platno, ať je ostatní už jakékoli, — těšme se alespoň z těch květoucích růží! Má taková růže sloh! Kratčeji, krásněji a pochopitelněji není ani lze vyslovit veškeren půvab léta, než jak to činí růže. Mám jich plné okno, růže plané, které kvetou vonně a krátce jako prý „první láska“, stolisté, které jsou prý „obrazem planoucího slunce“, bílé, které prý jsou „obrazem jemného, klidného měsíce“. Desetkrát za den stojím u nich, hledím na ně a věřím všemu tomu, co básníci o nich bájí, třeba bych věděl, že všechno to je pouhou lží. Jak fádni by byla příroda a celý život náš, kdybychom si do něho nenanesli trochu poetických lží! Krásné panuje léto! Stráň samá růže, sad samý záhon růžový, u každého nároží plno růží, a potkáš-li dámu, růže se těse v ručce její a každý okamžik se vznáší k ústům — dech splývá s dechem. Dáma dovede pomocí růže mluvit právě tak dobře jako pomocí mateřštiny. Zrak její setkav se se zrakem muže sklopí se stoudně k růži, ulamuje jakoby hravě trn — neboť trn znamená odpor a ulomený trn znamená: „Já se vzdávám!“

Hrajme si s růžemi, sic bychom musili fadesou zhy-

nout. Dole ze slovanského bojiště, kde jsme mysleli, že dávno již celý kraj se zarudne růžemi z lidské krve vyprýskými, jdou na naši žízeň zprávy až příliš skrovné. A které přicházejí, jsou málo potěšitelné. Není a také v dějinách nebylo větších hrdinů nad junáky černo-horské, a vidíme je v boji zoufalém klesat a hynout — Spartány slovanských Termopyl. Nerozumíme, co se děje, — vloni zakrvácel se srbský národ, teď se zakrvácí národ černo-horský. Věříme, že jinak věci nejdou, ale nerozumíme tomu. Věříme, že tato válka je naprosto rozdílná od válek jiných, jinak připravených a za zcela jiných poměrů započatých, ale pomozte si, když nás dějiny posledních právě let navykly na průběh zcela zvláštní! Viděli jsme války skončené v osmi dnech, čtli jsme o vítězných bitvách, při nichž padlo čtyřicet tisíc mrtvých a raněných, o jiných, při nichž zajata armáda dvou set tisíc mužů, a myslíme si, že to v „moderních“ válkách ani už jinak nejde. Co je nám nějaký do povětří vyhozený monitor! Zvykli jsme válečnému „obchodu ve velkém“, a když čtem o asijské bitvě u Zejdekanu a že při ní padlo — šest set Turků, připadá nám to jen jako válečné hokynářství.

Válečnictví nám vjelo do všech údů. I kněží naši, „poslové míru“, řinčí ostruhami a redakce Čecha oznamuje, že spořádala si dva moderně vyzbrojené vojenské sbory, jeden „revolverový“ a druhý „torpédový“. A pak prý nekoluje v žilách českého kněžstva ještě stará husitská krev a husitská rvavost! Válečná naše chuť má vůbec ráz čistě český, item také muzikální, a myslím, že ti, kteří posuzují kočičinu za letní noci před redakcí Čecha odbývanou jinak, měli by náhled svůj dotýčně zkorigovat.

Ale veliká rána stihla za posledních dnů národ náš, velká a velice — zábavná! V tlačenici dějův ztratila se nám pojednou *česká šlechta*. Nadobro je pryč! Máme my to jux s tou „českou šlechtou“; „česká šlechta“ je vskutku zábavným, až fraškovitě zábavným momentem v dějinách českých — „člověk myslí, že ji už má a — už ji nemá!“ Ctihodně staré, na své stáří pyšné rody! — kdyby dnes se hlásila nějaká vnučka Poděbradova o místo v „damen-

štiftu“, ukázaly by jí dvěře! Ctihodné, vlastenecké rody, o nichž ani nejstarší historické zápisky nesmějí tvrdit, že by se byly kdy dopustily něčeho, co bylo vlasti na prospěch! Ba, musí být už prastary, ty naše české rodiny šlechtické, neboť klesnout člen za členem až na *nynější* jejich vlasteneckou nicotu, k tomu je potřebí už nějakých věků! Naše šlechta je ale vzdor tomu skromna, ani se nikdy netlačí do popředí. Někdy jen, jednou dvakrát v století, rozvinou před námi své dlouhánské pergameny, že „se prach z nich vysoko vznese“ do českého vzduchu; když si ale zanedlouho prach lehne, je „česká“ šlechta už zase pryč. Po roku šedesátém říkalo se nám také pojednou, že prý máme „českou šlechtu“, a už dnes nám nepotřebuje pranikdo říci, že to byl zas jen pouhopouhý „prach do očí“!

Bedřich Velký také někdy psával a — kupodivu! psával velmi rozumně. A Bedřich Velký prá: „Šlechtictví není ničím jiným než vyšším stupněm vzdělanosti a *vlastenectví*, jež ovšem můžeme vždy předpokládat u těch, kteří pocházejí z dbalých rodin a měli pečlivějšího vychování než lidé jiní; nenalezáme-li ale u nich vzdělanosti a vlastenectví takového, není šlechta ničím, pranicím, je bez vší ceny — pouhým *bejlím*.“ Jak praveno, Bedřich Velký psával velmi rozumně!

NÁRODNÍ LISTY 24. června 1877

△ V Praze 30. června

Já a pan páter Nykles jsme naprosto proti tomu, aby v pražských školách dělo se vyučování zdarma. Čert nás může vzít, mne a pátera Nyklesa, když si pomyslíme, že jiní lidé mají děti a na vychování těch dětí že máme přispívat my!

V Praze bude tedy teď zavedeno placení školného. Kdo jasně myslí, kdo zná nynější peněžité poměry našeho lidu, musí vyznat, že ani nemohla být zvolena doba příhodnější! Samá hloupost, ten křik proto vůkol! Je pravda, příliš mnoho peněz není teď mezi lidem, ba lze na základě důkladného zkoumání skoro říci, že u nás „mají peníze jen lidé bohatí“, — copak ale nemají páni exekutoři poplatků přísné a lidumilné nařízení, aby v případech, kde peněz není, spokojili se také nějakou peřinou, nějakým předposledním kabátem a podobnými maličkostmi, a nemusí se srdce rodičů zrovna slunečně rozesmát, že takovou maličkostí přispívají pro budoucnost svých dětí?

Ostatně — o důležitosti škol nadělá se až přespříliš hluchého lomu! Vůbec s celým „vychováním“. Kdybych se byl o deset let narodil dřív nebo později, než jak se mně právě ulíbilo, byl bych obdržel zajisté „vychování“ zcela jiné — je to tedy věc naprosto relativní. A nejsou právě největší myslitelé zcela sjednoceni v tom, že naše školy vypěstují jen ovoce zákrslícké? „Nejlepší, co víš, nesmíš těm klukům přece říci“ — co tedy s tou ostatní prázdnou slamou? Školami se ubližuje dětem, neboť se jim beže čas, kterého by zajisté zcela jinak a nepoměrně příjemněji využítovati mohly; a školami se ubližuje rodičům, ubírá se jim nenahraditelných radostí rodinných, neboť „největší radost je z dítěte v době té, dokud nechodí do školy“. Školami se ubližuje celému lidstvu, ač má-li

Michelet pravdu, když mluvě o výchování kluků praví: „L'education du garçon c'est d'organiser une force, de créer un créateur“ — vychovat kluka je tolik co vychovat sílu, dělníka — tedy nádeníka, a nádeník přec nepotřebuje šesti škol? Beze škol by bylo blaho na světě. Jako kníže ví: Z mého syna bude kníže a za ženu si vezme dceru knížecí, jako milionář ví: Z mého syna bude milionář a za ženu si vezme dceru milionářovu, věděl by „ostatní“ otec: Z mého syna bude nádeník a za ženu si vezme dceru nádeníkovu, a byl by o budoucnost synovu bez starosti.

Školné jsme zase zavedli, my můžem, ba musíme ale postoupit ještě o krok dál. Načpak obec učitelům platí, he? Nebylo by spravedlivěji, kdyby učitelé platili nám, obci? Dávno uznaným pravidlem je, že „docendo discimus“, — vyučováním jiných že se učíme sami — čili, jak to můj přítel Seneka svého času řekl: „Homines, dum docent, discunt“ — lidé vyučující učí se. Když ale musí malý žák za to, že se ve škole učí, platit, má učitel, který se také ve škole učí, mít to zadarmo? Takový velký, dorostlý člověk, který si může poctivou prací vydělat přec, mnoho-li chce! Já a páter Nykles navrhujem: Pražským učitelům budiž za návštěvu školy uloženo, aby platili školné, a sice každý ve výši posavadní své gáže, s kvinkvenálními přírážkami. — Já a páter Nykles, kdybychom se dnes stali místo svatého Petra nebeským vrátným, zavedem tam ihned hausmistrovský šesták. Ale je ještě mnoho lidí, kteří mně a páteru Nyklesovi nerozumějí. A byli lidé malicherného ducha, kteří kázali po celý život svůj: Vychovávejte lid! — lidé jako Penn, Washington a podobní trpaslíci.

Unešen nadšením pro platy na pražských školách skoro bych zapomínal ostatního světa. A ostatní svět stojí konečně přec jen také za povšimnutí, děje se v něm mnoho a mnoho závažného. Na prvním místě sluší ovšem vzpomenouti, že budem mít nejspíš opět o jednoho svatého víc, čímž by se ovšem vyhovělo nalehavé a už dávno cítěné potřebě. Má se jím stát blahoslavený Neapolitán Gerard Majella, narozený roku 1726 dne 6. dubna (uvádím den kvůli tomu, aby si jej zanesli pilní doplňovatelé Kalendáříku

lidstva). Týž byl krejčím, vstoupil ale pak do řádu jezovitův a spáchal několik zázraků.

Teprv na druhém místě sluší se dotknouti událostí politických. Byl to týden bohatý! Bojím se ovšem, že leckterému čtenáři nesdělím nic nového, řeknu-li: Rusové jsou už za Dunajem, — když ale mám radost z toho! Co tomu as říká kejvavý půlměsíc — „*der Demimond*“, jak se teď Němci smějí? A co by byl dobrý Tureček za to dal, kdyby byl jen o den napřed věděl, kde do Dunaje udeří ruský Mojžíš holí svou! U Svištova, Turečku, u Svištova! A obejmě tě vřele — vždyť vzdáleností roste láska, a on tě už tak dávno neměl v náruči své!

Ale záchvěv nejvyšší otřásl námi po Čechách dne 28. června. Černá Hora, k níž pohlížíme co k nejdražšímu miláčkovu svému, nadobro vybavena ze železného objetí tureckých vojáků! V úřadech se nepsalo, v dílnách se nepracovalo — co as vyhrklo mimovolných slz z rozechvělých očí českých! Posud, kdekoli zasedá česká společnost, hřmí nadšené „sláva“, — ale z Černé Hory docházejí mezitím zvěsti žalné, o tisících raněných a chorých, o hladu a nevýslovné bídě, o nedostatku všeho takměř na světě. Mluvíme, jásáme, slavíme — nemohli bychom pro ty raněné hrdiny také něco činit? Nemohly by předně naše dámy přispět sterou maličkostí, která by byla právě teď pro Černohorce dražší nad zlato?

NÁRODNÍ LISTY 1. července 1877

△ V Praze 21. července

Cože je poezie? —

Vracím vám otázku a ptám se: nezavlhlo vám oko, když jste tyto dny čtli o bulharských zvonech? Tu krátkou, báječně krásnou zvěst z Trnova?!

Když padlo carstvo bulharské a národ bulharský padl v porobu pohanů, kteří mu urvali i boha jeho a modlitbu zahnali do slují horských a do šepotných lesů, přefízl Bulhar provazy kostelní, sňal zvony svěcené a zakopal je hluboko pod povrch země krví potřísněné. Čtyři sta let tam ležely. Zvěst šla o nich z pokolení na pokolení, zvěst tajná, neproniknutelná, střežená nejvěrnější láskou. Také my jsme slyšali a čítali zvěst tu, ale pokládali ji za poetickou báj, z kruhu oněch bájí, jež všude obletávají hroby a bývají jedinou, balzámovou ukolébavkou mořeného národa. A tu přišel osvoboditel — náhle stržena tajemná rouška z čtyřstaleté zvěsti, strážní duchové odstoupili od pokladu, třesoucí ruce Bulharovy chopily se svatých zvonů, vyhouply je do koruny chrámové — a poprvé, *po čtyřech letech poprvé* zpívaly zas bulharské zvony, zpívaly hymnu blížícímu se spasiteli! Jak bylo srdci zvonů těch, když udeřilo zas poprvé? A jak bylo při tom srdci Bulhara?

Ej — kde je poezie nad poezii tuto?! Od počátku lidstva sprovází nás poezie svatá, nikdy úplně neutuchla, nikdy se nás nadlouho nevzdálila, dnes jako před tisíciletími hučí Ganges a Eufkrat, květe slunce a perlí se lidská krev — podobně poeticky úchvatného momentu ale neznáme. Růžové oblaky vznesly se pojednou nad sarkofágy bulharské, růžová vůně jich nese se chladným světem, a celý svět je náhle pozlacen září té poezie netušené. Slovanskému národu bylo popřáno, aby světu daroval tu krásnou, báječně krásnou Píseň o zvonu. Pravdu má básník, že „poezie

je zlato“ a dosti malý drobet ušlechtilého toho kovu že „stačí na pozlacení celých světů“, — ale Bulhar má ryzého toho zlata náhle mohutnou horu.

Že prý se poezii nedaří v omamujícím hluku světském. Že prý usídlí se jen tam, kde kolébatí se může po tichém modrém nebi, koupati se v bílém světle a sníti v měkkém klidu. Tam pod Balkánem se ale vzduch černá oblaky bitevními a třese hřímavým řevem — a přece Bulhar hledí do výše teď s úsměvným zrakem, plným dětenčí lásky, „nebe je mu modré, palmy jeho ducha pnou se k němu, květy jeho srdce vinou se k němu vzhůru a jasný éter je proň plný báječné hudby“.

My Slované žijem v divoucí době. Byli jsme obrovskou Eolovou harfou, ale s různě podvázanými strunami, a vanoucí duch časův vyluzoval z nás jen zvuky zmatené. Ale pojednou zalehl sem a tam, a světem znějí akordy síly, krásy netušené. České srdce se choulí při akordech těch. Ze strmé Hory Černé nese se k nám píseň hrdinná, že mohutnější, úchvatnější ještě nebylo. Od Balkánu nese se k nám píseň lyrická, jejíž každé slovo mariánská perla. Kdož by nám mohl zazlít — a také žádný spravedlivý nám nezazlívá —, že cítíme pýchu bratří černoehorských s sebou a že slzíme s plačícími radostí bratry bulharskými! Že přejem Černoehorcům, aby požili ovoce krve své, a Bulharům, aby v poetické té náladě šťastni setrvati mohli až do svého nového mužného věku. Poezie je kolébkou všech národů — ty růžové oblaky pod Balkánem jsou růžovou kolébkou budoucnosti národa, jenž vytrpěl mnoho, ach tak mnoho!

Ty naše city české! Milenec toužný, když šťasten a slastí zmámen drží si v náručí milenku svou, cítí kdes v koutečku srdce svého lehkou, lehýnkou obavu, a jasavou myslí přelítne co šedivý mráček myšlenka na možnou ztrátu lásky. Matka, když hladí kadeřavou hlavičku dítěte, náhle se zachvěje vzpomínkou na možnou smrt dítěte svého. Básník slavný, když je právě slaven nejvýše, myslí již na dobu, kdy bude zase lidstvem zapomenut. Rovněž cit nás Čechů je smíšený: pijeme plným douškem z poháru nadšení —

a k tomu připjíme si skoro zároveň z kalichu trpkosti. Různé možnosti, různé obavy mísí svůj pelyněk do vlnící se duše, je nám, jako bychom pokleknouti měli a modliti se za odvrácení vši nebezpečí od těch, kteréž milujem.

Tolik doufati lze přec najisto, že ze započatého zápasu vyjdou bratří naši alespoň šťastnější, než potud byli. Nezapomeňme ale, že přejíce zdaru slovanských bratří, nechť tito žijí a květou již kdekoli, musíme — právě na zdar Slovanstva — přátí také samým sobě a všímati si samých sebe. Naše cesta je jasna, náš cíl je znám. *Všestranný, mohutný rozkvět českého ducha* je cílem tím. Láskyplně ulevujem raněným jižním bratřím — a z kolika mravních, hlubokých ran, jež jsme sami sobě, a to v době teprv včera uběhlé, zasadili, krvácíme my sami — ošetřujme, pomáhejme sobě, „slovanským raněným“! Přejeme bratřím, aby jich budoucnost byla zabezpečena, aby duševní rozvoj jejich nebyl ničím ničen, ničím ani zastavován? Výborně — ale přejme toho také sobě, nesáhejme těžkou rukou na duševní rozvoj český, neničme jej v zaslepené náruživosti, nemařme, nezastavujme! Přísáhejme si při krvi černo-horské, při kolébce bulharské, že pro všechny věky *budem my Čechové také českému národu věnovat plnou slovanskou lásku!*

NÁRODNÍ LISTY 22. července 1877

△ V Praze 6. října

Pio Nono má malér. Jak známo, nemá lidstvo o všelijaké papeže, dalajlámy atd. žádnou nouzi, ale rovněž je známo, že žádnému z nich nevede se v posledních letech tak zle jako Piovi. Teď měl příležitost, aby ze svých malérů vyvázl. Dva papežové se za všeobecné napnutosti teď zároveň připravovali na odchod do nebe, on a Brigham Young, papež mormónů, a ejhle — Brigham Young už je tam a Pius je pořád ještě zde a musí svůj život nuzně fretovat dál, pomocí nějakého sta miliónu bídných „halířů“ ročně. Ještě dobře, že té své nouzi už navykl, že tráví dobře a nějaký milión že mu nedělá ani žádných zvláštních obtíží.

Brighama Younga už tedy není více. Stal se dle mormónské víry bohem, jakož se jím stal také Josef Smith a jakož se stanou všichni věrní údové církve mormónské. Ti bohové mormónští to mají dobře, neboť když jsou hodni a chovají se na nebi dobře, avanzují. Také se tam mohou oženit a mít žen a souložnic co chtějí — Brigham Young může tedy co bůh ještě dohnat, nač mu vezdejší život nestačil. Byl Brigham Young příliš krátce zde živ, takže předčasnou jeho smrt oplakává jen dvacet žen a osmdesáte sirobných dětí. Může se zatím těšit vědomím, že jiní posvěcenci, například kardinál Antonelli, měli ještě méně.

Vyměřenou mu píď života využítkoval činně. Vyhověl předúležitě potřebě, dada pevné kořeny novému náboženství. Poněvadž v Ohio lid vznešeného mormónství nepochopoval a přívržence jeho kolomazí namazával a pak vařící vodou zas čistotně oprašoval, rozzlobili se mormóni a šli pod vůdcovstvím Brighama Younga jinam. Ten je vedl do pusté krajiny u Solného jezera a zde založili si květoucí novou vlast. Snadno to nebylo — ach jak často zavlhlo Youngovi as oko, když pohlédl na obklopující je

poušť; ale Young zápasil hrdinně, a kdykoli hrozila se pustota dostat až dovnitř srdce jeho, šel Young a — přibrál si novou ženu. Mormóni byli střídmi, pracoviti a milovali se vespolek, Young jim ve všem byl dobrým příkladem, byl střídmější než všichni, pracovitý nad jiné, a kdykoli potkal ženu milovaného bližního, která byla hezká, zavolal ji k sobě. Zato půjčoval své ženy zas ochotně jiným a obec vzrůstala v lásce. Mormónství, tolik musí každý přiznat, má na sobě veškeré příznaky pravého náboženství, totiž takového, jež může lidstvo skutečně oblažiti. Za prvé zakládá se na „zjevení“, kteréž se nazývá „Slovem moudrosti“ a jež bohu Josefu Smithovi učinil nejvyšší bůh Elohim. Velmi důkladný bůh, ten Elohim, poručil i kapustu jíst a zapověděl tabák žvekat. A za druhé vykazují dějiny mormónství, ač posud nedlouhé, přece již mnohou stránku krvavou. Mormóni mají i svou velmi činnou inkvizici, „řád danitů“ oběsí každého, kdo není „pevné víry“, a v ostatním třeba jen poukázat na velké krveprolití u Mountain Meadow, pro něž byl nedávno popraven John D. Lee. Snad by se pro tutéž aféru byl stal i Young teď mučedníkem, kdyby byl neumřel, neboť i nejpřísnější životopisec jeho doznává, že „je dokázáno, že Young spáchal mnoho darebáctví, podvodů a zlodějství“. Ostatně — přec po něm zůstává nám památka velká. Z pouště učinil úrodnou zemi, na půl cestě mezi oběma okeány vykouznil vzdělané území a jedině tím umožnil stavbu velké dráhy tichomořské. O každém papeži nemůže se cos podobně pěkného říci.

Brigham Young je mrtev a vyslovují se obavy, že by s jeho osobou mohlo vůbec „papežství mnohoženství“ vzítí za své. Co už zhynulo rozličných papežství! Němec Lichtenberg kdys napsal: „Poněvadž *politický* papež už padl a *duchovní* brzy padne po něm, nastává snad otázka, zdali by se neměl pak zvolit nějaký *medicínský*.“ Lichtenberg tím mínil papeže, který by dovedl hojit veškeré tělesné choroby pouhým slovem, například nějakým „Jsem hospodin, váš lékař!“ nebo tak něčím. Nebohý Lichtenberg — my už potřebujem pomoci na věci zcela jiné! Například někoho, který by zahojil naše choroby finanční, nějakého

papeže *finančního* — he, to by bylo? Nečiním v tom ohledu žádný určitý návrh, myslím to jen tak, jakož vůbec myslívám jen tak. Člověku se přihazují věci divné, prapodivné, které k přemýšlení neúprosně nutí. Sotvaže tyto dny stálo v novinách, že kolují po Praze padělané čtyrkrejčary, už jsem dostal jeden do ruky. A někdy se v novinách píše po půl roku o padělaných stovkách a tisícovkách, a nedostanu do ruky ani jednu. Jsou věci, kteréž takřka ani není možno si vysvětlit.

Pardon! — snad se chce někdo zeptat, proč jsem sáhl dnes až do Ameriky, proč jsem psal o Brighamůvi Youngovi, a ne o něčem bližším. To se stalo jen ze zdvořilé ochoty. Ne k mormónům, ale k našemu milému Tagesbotovi. Kdybych dnes psal o věcech českých, pražských, o čem by psal Tagesbote v pondělí? Vskutku jsem již často přemýšlel, o čem by Tagesbote psal, kdyby nebylo nás Čechů. Tváří se, jako by nás umlčoval, ale celé články fejetonní a často veškeré lokálky jsou věnovány jen nám. Rozvinuje přitom důkladnost až ouzkostlivou. Tyto dny přinesl i o tom dlouhou zprávu, že venku v Bezovce hrají Valdštýnův tábor a na divadelní ceduli že neudali jméno autora. Ubezpečuju Tagesbota, že v Čechách ví ale každý, kdo vůbec do divadla chodí, od koho je Valdštýnův tábor. V Německu to neví každý? Všeobecně ctěný ten list je však do českých věcí zabrán tak, že zanedbává i věci vlastních. O buršech z Ostrovní ulice například se ani nezmínil, a přec to byla událost naprosto radostná. Buršové jsou totiž už zase v Praze — odevzdali svou vizitku do oken sousedů Ostrovní ulice a nelitovali ani namahání, že náhodou zavřená okna musili dříve rozbít. Buršáctví tedy květe v Praze dál a rozkládá se dle celé své úlohy kulturní. Kdyby čeští studující někde rozbili okno dnes, zejtra by bylo rozpuštěno několik spolků a vídeňské časopisy by přinejmenším radily k zavedení stavu výmínečného. A protož se těšme upřímně, že buršové jsou Němci, — kdyby byli Čechy, už zejtra nás na ulici nepotěší ani jediná barevná čepička!

△ V Praze 13. října

Člověk věru neví, kam teď hlavu obrátit. K Jantře? K Sekvaně? — „géníus našich dnů“ škube nás za růžové naše ouško na obě ty strany najednou. V dřívějších dobách býval géníus dějin skromnější, zaměstnával se vždy jen na jednom místě, pak teprv na druhém a lidstvo vědělo, kam koukat; dnes už i ten géníus zvýšil svou plodnost. Nejraději bychom takhle nedívali se nikam a k tomu si ještě zacpali uši — co také uvidíme? Na Sekvaně snad již zejtra spustí sólista MacMahon svou „Allons, enfans de la batt'rie!“ co předzpěv nové napoleonovské tragédie. A na Jantře — komu by se srdce neutrhlo při pohledu na nebohé, maličké, v duševní sirobě bloudící ruské generály! Ti neboží trpí věru nevinně. Nejnověji přinášejí časopisy zprávu, že známý ruský generál Kotzebue nebyl a není pro válku s Tureckem. A Schilder-Schuldner, Zotov, Lewicki, Krüdener et tutti quanti dokázali už prakticky, že také nejsou pro válku, — proč je tedy trápit!

Co platno, bolestna je arci ta nynější zkušenost pro ruský národ, ale čtem-li časopisy ruské, vidíme, že faktům hledí tam chladně a mužně v tvář, že sobě pravdu nezahálují jakoukoli krásnou rouškou lží, že sobě pravdu hudou, třeba by bolela. Že Rusům tu pravdu hudou i časopisy zahraničné, rozumí se samo sebou. Hudou ji skřípavě, někdy ale i rozmarně. Berlínský jistý list přinesl tyto dny následující dojemnou historii budoucnosti, nadepsanou *Generálové doma zůstavení*:

„Když roku 188? propukla nejnovější rusko-turecká válka, vzpomněli sobě na Rusi, jaké jim služby ve válce roku 1877 prokázali jich velitelové, a usnesli se, že tentokráte nechají veškeré generály a všechny nejvyšší velitele i s jich štáby doma. — Z nádraží petrohradského odvážel

vlak za vlakem pluky gardové. Ženy, matky, nevěsty a generálové stáli na perónu, lomili rukama a nemohli opanovat žal svůj při loučení se se svými udatnými manžely, ženichy, syny a podřízenými. Vskutku veledojemné bylo loučení se zůstaveného Nepokojčického, jemuž ze všech podřízených ponechán jen kočí. Avšak ministr vyučování — neboť tento měl nejvyšší řízení války — necítil žádného slitování, a starému válečníku nezbývalo tedy, leč aby za odjíždějícími mával svým kapesním, slzami promoklým šátkem. — Dvě velkoknízata, která už za minulé války velice vyznamenána byla, držela se dvou tamborů a chtěla mermomocí s sebou. Nesmyslnému požadavku tomu nemohlo se ovšem vyhovět; konečně je oklamali známým úskokem, že je posadili do vagonu posledního, a zrovna když měl vlak odjíždět, vagon odepjali. — Chování se odjíždějících vojsk bylo výtečné. Každý muž byl nešen nadějí, že náhoda ho přece někdy postaví na místo pravé, kdežto kdyby velitelové byli šli s sebou, cos podobného arci bylo naprosto nemožno. Atd.“ — Bolestná satira, ale Rusové ji snesou.

Vždyť ale nemusíme se dívat ani na Jantru ani na Sekvanu, vždyť máme teď zábavu doma! V pravém smyslu „doma“. Blíží se nám zas jeden z oněch krásných dnů, jichž je bohužel do roka skoro tak málo jako Božích hodů. Myslím, že vyslovuju radostné city všech, vítám-li blízcí se den 16. října co nejvřeleji. Kteréhožpak pořádného nájemníka by nerozechvěla myšlenka, že jižjiž je tu svatý Havel, činže! S bušícím nedočkavostí srdečkem tulí se zlatka k zlatce, pětka k pětce, po ulicích je čilý život, zvýšený spěch, soused se dívá sousedu s hlubokým porozuměním do planoucího oka, a když se potkají dva známí, začnou oba najednou: „Ty, poslouvej, nemohl bys mi půjčit na činži stovku — jen do prvního!“ To se rozumí, že ihned oba vyhoví a splní přání jeden druhého. Je pravda, nový zimník stál peníze. Uhlí a dříví stálo také peníze. Sto jiných potřeb zimních stálo item peníze. Na všechno to dáváme peníze rádi, ale činži, domnívám se, všichni platíme nejraděj. Vždyť je příležitost k tomu jen čtyřkráte

do roka, a nebýt činže, my bychom zámožností zrovna zpejchli. Píšete, že prý nám novou daní „z příjmů“ bude poskytnuta ještě další příležitost, abychom ochotu svou osvědčili. Ale pak prosím dost! — snad by nám přece „došly“. Daň z příjmů je hezká věc, tuze hezká věc. Když si tak vzpomenu, jak nebezpečna by byla takhle například „daň z hlavy“. Ze špatné hlavy by se ovšem platila bagatelka, ale zato z dobré, nebo docela výtečné hlavy! Jsem skromný, jak známo, až moc skromný, ale propánaboha — kdepak bych sebral tolik peněz!

Myslím, že onen pán, který si tyto dny dal v Praze najednou vytrhat třináct zubů (lokální kronika zaznamenává, že operace ta trvala tři hodiny), nechtěl nic jiného než právě jen se připravit na příjemnost placení činže. Ach, máme do dne 16. října přece ještě dlouhé tři dny a ještě delší, při naší nedočkavosti ukrutně nepokojné tři noci. Vždyť píšem teprv 13. října, den svatého Kolomana, patrona pana ministra Kolomana Tiszy. Zajisté že Maďari, kteří vtrhli do Rumunska, učinili to naschvál v předvečer jmenin svého pana ministra, jehož vyjádření se o sedmihradské rebelii bylo v sněmovně peštské „přijato se všeobecnou pochvalou“. Láska se jevívá všelijak.

Přejme hrdinům těm, aby se jim dařilo, jak náleží. Aby se jim za jich hrdinnost dostalo téhož štěstí, jakého dožil se svatý Colomannus, aby jako on stali se mučedníky. A pak svatými — dva tisíce svatých Maďarů, to už by vydalo! Svatý Colomannus skonal roku 1012. Pocházel z Irska a byl na cestě do Orientu v rakouské Štokeraově oběšen.

△ V Praze 20. října

„Je ku podivu, jak velkého stylistického dojmu docílil spisovatel vhodným několikerým opakováním prostých slov: „A podzimně šelestí listí“ —!“ Totiž německý spisovatel a stálo to v německé úvaze a prostá, kouzelná slova ta zněla tedy: „Und herbstlich säuseln die Blätter.“ Stálo to tištěno, a je to tedy skutečně ku podivu — mělo by ale české znění tentýž „velký“ stylistický dojem?

Věru se nehodí citát ten pro žádné dny tak dobře jako právě pro nynější, pro dny podzimku *pozdního*. Cítíme pozdní podzim i uvnitř Prahy, na ulicích a po náměstích. Svatováclavské náměstí například vypadá už zcela omrzele, dláždění jeho má rýmu a také hlína v jeho alejích je lepkavě vlhka. Chladný vítr rve z mladých stromků lístek po lístku a hlásá vesele si ještě poskakujícím, tučným vrabcům blížící se dny trpké bídy. A urvané ty lístky se ženou alejemi dál a dál, až přijdou někde pod malou, lehýnkou nožku vznášející se krasavice, a malá, lehýnká nožka zašlápne je do vlhké hlíny hluboko, jako by na ně dopadla kládová stoupa. As polovička mladých stromků nasadila přes leto přece listy, každý skoro tucet — půl tuctu už je dole, půl tuctu ještě nahoře —

und herbstlich säuseln die Blätter.

O podzimních a zimních módách je již rozhodnuto. Pánové jsou v zimních svých oblecích zrovna k líbání. V letě nosili kratičké, dole kvekrovsky zakulacené kabátky, nyní nosí kabáty dlouhé až na zem, každý šos pokrývka pro celou rodinu. Když je pán oblečen, vypadá jako kočí, a když se svlékne, vypadá jako lokaj. Myslím, že vynalezl kroj ten někdo, kdo měl hodně křivé nohy, ale hodně!

Dámy jsou také k líbání, to se rozumí! Všimněte si prosím, jak výtečně napodobuje nynější móda dámská veškerý ráz a barvu podzimu. Péra na klobouku, stuhy na něm, šátečky na krku, okrasy na šatech samá vybledlá, nemocná zeleň a rmutná žluť, nikde vesele kvetoucí barvy, jako by dámu posypal pohnědlým listím a zežloutlým mechem. Také látka na šaty vyznačuje se velmi šťastně tím hřbitovním tónem. „La Bourette“ nazývá se překrásná látka ta a vypadá tak, jako by byl krejčí loňský plášť paniččin obrátil prostě narub. Z čehož si ale nemusí pan manžel pranic dělat, metr té ošumělosti stojí přece 5 zl 50 kr —

und herbstlich säuseln die Blätter.

Také politika rakouská má svůj podzimní ráz, výroční pračka mezi Cis a Trans už začla. O co se právě letos perou, nevím zcela dobře, ale kdykoliv pohlédnu na rvoucí se Cis a Trans, vždycky si vzpomenu na naše pohádky a trnu. V těch pohádkách je vždycky nějaký hrdina, a ten se něčím vyznamená, a pak je král, který mu dá za to „půl říše“. Abych takhle já byl přes noc pojednou pohádkovým hrdinou, vyznamenal se a měl volit, chci-li panovat nad Cis nebo nad Trans! „Ne, pane králi,“ řekl bych, „propánaboha ne! Toho má hlava nedovede!“ — My Čechové činíme zcela dobře, že se do panování nemícháme. Žijeme alespoň život podzimně klidný — kamkoli se kouknem, všude nejkrásnější podzim. Přední spolky pražské, Akademický spolek, Merkur, Řemeslnická beseda, už se z krásných dřívějších místností svých na hlavních třídách vystěhovaly a vyhledaly si „podzimní byty“ v uličkách zapadlých. Také na venkově rozhostil se nejutěšenější klid, jičínská záložna například odmítla i prodej losů na Národní divadlo. Hubují nebohou proto — myslím, že nespravedlivě. Vždyť téměř jičínským lidem, když upisovali *proti* Národnímu divadlu, když vyhazovali Matici lidu a rozšiřovali místo ní knihy katolických spolků, horlivě se aplaudovalo! Dnes tak, zítra jinak? — toť by se mohli Jičíňští zrovna zbláznit! Ale komické je, že jsou ve světě lidé,

kteří se domnívají, že bychom se přece mohli z toho milého klidu svého vzpřítit! Teprv tyto dny litaly zvěsti, že prý se u nás jednalo, máme-li budoucně být činni nebo nadál nečinni. Dostali však zvěstovatelé ti! Řeklo se jim z místa naprosto kompetentního, že o těch věcech „u nás se už mnoho měsíců ani nemluvílo“ —

und herbstlich säuseln die Blätter.

A rovněž divadlo je v podzimním svém proudu. Po-hostinské hry se střídají. Nové hry se dávají a připravují. Obecenstvo se množí. Referáty divadelní zase zajímají. Ale na našeho divadelního referenta se herci hněvají, myslím, že právem. Žádal od nich, aby mluvili správně česky! Žádat od pianisty, aby uměl hrát na piano, — nu ano! Žádat od sochaře, aby uměl modelovat v hlíně, také ano! Ale žádat od herce, aby znal jazyk, kterým deklamuje, — komické! Také provedena už nová původní opera česká Závěš z Falkenštejna. Znamenité libreto! Dovedl-li skladatel těm slovům dodat *pravého* hudebního výrazu, musí být jeho opera dobra.

*Ač mi v právo syna zbyl tvůj levý bok,
přece krevný ve mně proudí otce tok,*

nebo:

*Neopouštěj mne, ó sílo,
zmlkej chťiče mého řeč;
poslední tu srdci svému
službu proukazuj leč!*

To je poezie, to to skáče —

und herbstlich scheu—

pardon!

und herbstlich säuseln die Blätter.

No — co „šestící listí“? Dojem?

„Aman ekmek!“ — Milost rozsívejte!

Poslední boj u Plevna dobojován. Hrdina Osman klesnul, statečné jeho voje se vzdaly, na půl sta tisíc zbědovaných lidí nastavuje chvějící se prázdnou dlaň a umořeným hlasem šepce: Milost rozsívejte! A dobyté Plevno působí bratřím ruským první velkou starost a telegram ji vypráví s vítězstvím zároveň, starost tu totiž, jak *odpomoci* bídě té veškeré. Výborně, hoši! to je čin, to je srdce, to stojí za obejmutí náruživé, až slza z oka vypryskne! —

Je tomu několik neděl ode dne 12. září a byla tenkrát také truchlivá noc z úterka na středu. Ale smutek ležel na bratřích Rusech. Byli poraženi. Nadarmo prosili, aby jim bylo dovoleno pochovat alespoň mrtvé a obvázat raněné, byli oslyšáni. Ba hůř! Na vlastní oči musili zřít, jak divocí bašibozuci vrhají se na opuštěné bojiště, jak hanobí mrtvoly a mučí a pobíjejí raněné. Stenot bolestný nesl se nocí, znenáhla usínal, až vítr již jen jednotlivé vzdechy nesl k ruskému táboru, — a než byl bílý den, domřely i ty. Dnes — jaký to obraz jiný! Den hrdinné odplaty, odplaty velkodušné. Vítěz odvírá zlaté brány duše své prosbám — aman ekmek!

Obvažte rány, ovlažte mrznoucí, zaplašte bídu, a pak dále, dále kupředu — *milost rozsívejte!* Rozlijte se mořem po širém kraji zoufalých Bulharův, dejte jim zlatou, rajskou svobodu, již postrádali po půl tisíciletí! Podejte ruky Srbům hrdinným a odměňte je za krev, kterou prolili na zdar Slovanstva! Zalet, orle ruský, k sokolům černohorským, k té pýše našeho srdce, a ověňč je démanty a zlatem!

Dále, dále přes Balkán! V záchvatných proudech neste se ze strmých výšin jeho dolů do těch krajin žirných, krásných, po nichž rozseto tisíce tisícův mohyl, nikým ještě

neprozeptovaných, kryjících kosti národů pravěkých. Rozsijte novou, velkou budoucnost po širých krajích těch, kyprý, nezdolný život, osvoboďte otroka, kde jej najdete, obsypte dobrodiním nepřítele — aman ekmek! Dále k sedmipahrbkovému Plovdivu, do jehož pahorku nejmenšího pověst bulharská pochovala Marka krále! A dále ku břehům chladné Rady a Tundzy, k staroslavnému Drinopolu, koruně země krásy úchvatné!

A dále pak, rychle dále k městu miliónovému, světo-slavnému, báječně půvabnému. Zabušíte pěstí svou na jeho osmécítma bran. Poboříte nohou jeho valy a věže. Vtrhnete „branou děl“, kde 29. května 1453 padl poslední Paleolog, strhnuv s sebou kříž hluboko pod půlměsíc. A jakož tenkrát stal se dědic chalífův dědicem císařův, stane se nyní bílý car dědicem chalífův a císařův zároveň.

Naplněna bude cařihradská zvěst, že přijde od severu světlý panovník, jenž urve Cařihrad a s ním panství nad středem Starého světa. Osmanci nevěřili nikdy v trvalé usídlení své na levém břehu Bosporu, kdo umřel zde dosti bohat, dal se převézt na břeh asijský, jemu světější, zdánlivě bezpečnější, a pochovat na cypřišovém hřbitově skutar-ském, jehož objem čtá míle.

Veselí koníci kozáčtí proháněti se budou kolem obelisků Atmeidanu, a z kaiků po Sladkých vodách a Zlatém rohu se houpajících vznášeti se budou za zelených, hvězdami posetých nocí dumy slovanské. Bulhaři a jiní Slované jižní klesali zde v oné osudné noci květnové, kdy hvězdy vojům Mahmudovým přály, houfně po boji zoufalém; Slované se zde projdou teď v houfech jasavých a jasot jich bude skřívánčí zpěv lesklého jarního jitra.

Aman ekmek všem přemoženým, všem lidem dobré vůle! Kde rozkládá se stinný boston, kde vypíná se turba, zachováte mír, jaký hrobům patří. Kde je modlitebna Osmanem založená, budete ctít svatyni národa. Avšak slovanskému kříži vrátíte, co mu bylo odňato. Poznáte ty chrámy dříve křesťanské, i kdyby o nich nebylo v kronikách psáno. Jako oblá šavle turecká zasadila hyzdící jizvu Slovanstvu, zasadil ji islám také dobytým chrámům. Kiblah

— směr k Mekce — přesekl směr harmonický, toužící k Východu. A nejprv vrátíte zas nedostíženou Aju Sofiu. Aja Sofia je z trojice nejslavnějších našich chrámů křesťanských. Když byla kuple stavěna, založeno tu za každou dvanáctou cihlou po svatém ostatku. Na vnitřní šperk ale, jakož i na stavbu celou vynaloženo bohatství neslýchané; cihly rhodické, bílý mramor frygický, zelený lakonský, modrý lybický, černý keltický, žíhaný bosporský, porfýrové sloupy bálbecké, nesmírné náklady zlata, bedny perel a karbunkulí byly hmotou stavební. Z bohatství toho uzmuťo skorem vše. Nad klenbou chrámu září obrovský půlměsíc Murada III., padesát loket měřící, jehož zlatý lesk viděti lze až z Olympu bithynského. — Teď uźří Olymp zářící kříž. —

Na Cařihradu splní se výrok, že povolán jest býti středem obchodu, středem vzdělanosti pro okruh nezměrný. Cařihrad bude tím, čím býti má: dobrodiním lidstva — aman ekmek!

Aman ekmek! Také do našeho ztýraného, s vámi hluboce cítícího srdce padá radostný paprslek z mečů vašich vítězných. Jsme šťastni, když jsou bratři šťastni. —

Duch můj zalétá do dnů minulých. Vidím šumící vlny Bosporu, tam, kde se vyhrnují z Černého moře. Tam stojí na břehu asijském „Vrch obrů“ a na jeho temeni je „hrob Josuův“. Josua ale sám byl obrem tak velkým, že když usedl na temeni vrchu, nohy jeho sáhaly do vod Bosporu.

Svatá vojna se skončí a na téměř vrchu zasedne obr Slovan a vlny Bosporu budou líbat nohy jeho.